

NYKYSLANGIN SANANMUODOSTUSOPPIA

JOHDANTO

Tarkastelen tässä artikkelissa sentyyppisiä slangimuodosteita kuin *talkkari* < *talonmies* ja *matsku* < *materiaali*, joissa slangisanaa yhdistää sitä vastaavaan yleiskielen sanaan (yleensä suhteellisen lyhyt) yhteinen alkuosa; loppuosaltaan yleiskielen lähtömuoto ja sen pohjalta muodostettu slangisana ovat erilaiset. Tällaisia slangisanoja on katsottu muodostetun sillä tavoin, että yleiskielen sana on katkaistu ja pois jätetyn osan tilalle on lisätty aines, jota on tavattu kutsua *slangijohtimeksi*.

Ongelmana tässä »perinteisessä» tarkastelussa voi pitää slangijohtimien suurta määrää: tutkimuksissa saatetaan luetella kymmeniä slangijohtimia, jotka nekin ovat vasta esimerkkejä määrättyypisistä johtimista. Esitän tässä artikkelissa taloudellisemman kuvausmallin, jossa varsinaisten slangijohtimien määrä jää hyvin pieneksi. Lisäksi tarkoitukseni on osoittaa, että tarkastelemieni slangimuodosteitten — kutsun niitä tuonnempänä *slangijohdoksiksi* — rakentaminen ei tapahdu sattumanvaraisesti, vaan muodostus noudattaa pääosin monipuolista sääntöjen verkkoa, joka nojautuu lähtömuodoiksi otettavien yleiskielen sanojen äännerakenteeseen.

Vaikka nyt puheena olevaa slangisanojen muodostustapaa on tavattu tarkastella johtamiseen rinnastuvana prosessina, varsinaisesta johtamisesta sen erottaa se, ettei sanan merkitys prosessissa muutu. Slangijohdosta muodostettaessa muutetaan vain sanan muotoa, ei merkitystä. Slangijohdokseen muodostettu uusi sananloppu ei tuo mukanaan uutta semanttista ainesta vaan ainoastaan siirtää sanan toiseen tyylilajiin uudessa äänneasussa.

Semanttisesti tyhjä johtaminen ei ole tuntematon ilmiö muistakaan yhteyksistä. Suomen kielen sanoille on aikaisemminkin syntynyt rinnakkaismuotoja, joiden muodostus rinnastuu slangijohdosten muodostamiseen paitsi semanttiselta myös morfofonologiselta kannalta. Nuo vanhat muodosteet ovat historiallisen johto-opin hämärää vyöhykettä, tapauksia, joista Osmo Nikkilä (1998) on käyttänyt termiä *suffiksinvaihto*. Tuonnempänä esitän esimerkkejä tällaisista vanhoista johdoksista.

Tutkimusaineisto on koottu slangisanakirjoista ja muista slangia esittelevistä julkai-

suista. Suurin osa aineistosta on Kaarina Karttusen *Nykyslangin sanakirjasta* (1979). Täydennysaineistoa olen koonnut lähinnä julkaisuista Hämäläinen 1963, Penttinen 1984, Olli 1986, Nahkola 1988 ja Saanilahti ja Nahkola 1991. Mainituissa julkaisuissa on kiinnitetty jonkin verran huomiota myös slangin sananmuodostuskeinoihin, joita ovat pohtineet myös Matti Suojanen (1975), Heikki Paunonen (1980) ja Klaus Laalo (1989). Tutkimusaineistoon sisältyy lisäksi jonkin verran itse keräämääni sanastoa. Yhteensä aineistossa on 851 sanaa.

TUTKIMUSMENETelmäSTÄ

Esittelen seuraavaksi tutkimusmenetelmäni ja käyttämäni termit. Tulkitsen muodostusprosessin niin, että se koostuu kolmesta vaiheesta, joita käsittelem erillisinä. Ensimmäisessä vaiheessa yleiskielen¹ sana katkaistaan. Katkaistavasta sanasta käytän nimitystä *kantasana*.

Slangijohdoksia muodostettaessa kantasana katkaistaan aina ensi tavun vokaaliaineksen ja toisen tavun vokaaliaineksen välistä. Noiden vokaaliainesten välissä on aina konsonanttiaines, jonka edessä tai sisällä on tavunraja. Tästä konsonanttiaineksesta käytän nimitystä *katkaisualue*. Paikkaa, jossa katkaisu tapahtuu, kutsun *katkaisukohtaksi*. Konsonanttiaineksen rakenteesta riippumatta jokaisella katkaisualueella on useampi kuin yksi mahdollinen katkaisukohta². Siitä kantasanan alkuosasta, joka jää jäljelle kantasanan katkaisun jälkeen, käytän nimitystä *kanta*; esimerkkejä kannoista ovat *tal-* kantasana *talonmies* ja *mat-* kantasana *materiaali*.

Mahdollisten katkaisukohtien määrä on aina yhtä suurempi kuin katkaisualueella olevien konsonanttien määrä: kun konsonanttien määrä on n , on mahdollisten katkaisukohtien määrä $n+1$. Mikäli siis katkaisualueella on yksinäiskonsonantti, on mahdollisia katkaisukohtia kaksi: sana voidaan katkaista joko konsonantin edestä tai jäljestä. Jos katkaisualueella on kahden konsonantin yhtymä tai geminaatta, on mahdollisuuksia kolme, koska sana voidaan katkaista myös yhtymän tai geminaatan sisältä³. Aineiston kantasanojen pisimmät konsonanttijonot ovat neljän konsonantin yhtymiä: mahdollisten katkaisukohtien enimmäismäärä on siis viisi.

Toinen vaihe slangijohdoksen muodostuksessa on kannanloppuisen konsonanttiaineksen äänteellinen modifiointi, sen konsonanttiaineksen valinta, joka slangijohdokseen tulee ensimmäisen ja toisen tavun vokaaliaineksen väliin. Tätä vaihetta kutsun *muokkaukseksi* ja kannanloppuisen konsonanttiaineksen käsittelytapoja *muokkauskeinoiksi*. Muokausvaiheessa kannan perään usein lisätään konsonanttiainesta. Eräiden konsonanttien, esimerkiksi puolivokaalien, perään ei konsonantteja voi lisätä fonotaktisista syistä, eikä kannanloppuisen konsonantin perään muutenkaan juuri koskaan ole pakko lisätä konso-

¹ Aineistoon sisältyy myös muutamia tapauksia, joissa johdos on tehty vanhemman slangisanan pohjalta. Muodostusprosessiin se ei vaikuta.

² Siinä tapauksessa, että tavunraja sijaitsee vokaalien välissä (esim. *stu.ertti*), sanaa ei voi katkaista muualta. Kantasanat, joissa katkaisualue määrää katkaisukohdan, ovat harvinaisia enkä ole ottanut niitä tutkimusaineistoon.

³ Jo vakiintuneen tavan mukaan tulkitsen geminaatan kahden yksinäiskonsonantin jonoksi (asiasta ks. esim. Karlsson 1969 sekä siinä mainittua kirjallisuutta); geminaatta voidaan siten katkaista myös sisältä konsonanttiyhtymän tavoin.

nantteja (poikkeuksena *n*-loppuiset kannat). Konsonanttiaineksen lisääminen ei siis tavallisesti ole pakollista. Usein onkin kyseessä eräänlainen *nollamuokkaus*, jossa kannanloppuinen konsonanttiaines jää sellaisenaan, ilman lisäyksiä, ylläpitämään slangijohdoksen ensimmäisen ja toisen tavun rajaa.

Useimmiten kanta on konsonanttiloppuinen. Niitä tapauksia, joissa katkaisu on tuotanut vokaaliloppuisen kannan, en tarkastele osana kannan muokkausta, koska vokaaliloppuisissa kannoissa ei ole loppukonsonanttia, jota voisi muokata. Vokaaliloppuiset kannat kaipaavat kyllä konsonanttiaineksen lisäämistä, jotta saataisiin muodostettua vähintään kaksitavuinen slangijohdos, jossa tavunrajalla lisäksi olisi konsonanttiaines. Konsonanttiaineksen lisäämisessä vokaalin perään on kyse muokkaukseen rinnastuvasta prosessista. »Epäetymologisen» konsonanttiaineksen lisääminen vokaalin perään on lähes pakollista, sillä pelkkä yksitavuinen kanta kelpaa harvoin slangisanaksi⁴, ja lisätavujen muodostaminen edellyttää konsonanttiaineksen lisäämistä, jotta vältetään hiatukselta, kun toisen tavun sonantti lisätään. Muokkausta tarkastellessani mainitsen erikseen vokaaliloppuisten kantojen käsittelystä.

Slangijohdoksen muodostuksen kolmas vaihe on uuden sananlopun lisääminen tavunrajaisen konsonanttiaineksen perään. Kutsun tätä vaihetta *suffiksaatioksi* ja käytän nimitystä *slangisuffiksi* kaikista kantaan suffiksaation yhteydessä liitetyistä uusista sananlopuista. Slangisuffiksin avulla slangijohdos saa toisen tavun vokaaliaineksen ja samalla myös lopullisen hahmonsä. Slangisuffiksi sisältää ainakin yhden vokaalin, josta tulee slangijohdoksen toisen tavun sonantti. Tämä on lähes pakollinen vaihe, koska yksitavuiset slangimuodosteet ovat erittäin harvinaisia. Slangisuffiksi on aina vokaalialkuinen, sillä alkuperäisen kannan ja suffiksin väliin mahdollisesti lisätyn »epäetymologisen» konsonanttiaineksen tulkitsen muokkauksen tuottamaksi. Tästä tulkinnasta seuraa, että kaikki slangisuffiksit voi liittää mihin hyvänsä konsonanttiloppuiseen kantaan.

Seuraavat esimerkit havainnollistavat muodostusprosessia ja varsinkin niitä muokkauskeinoja, joiden avulla slangijohdos saa lopullisen tavunrajaisen konsonanttiaineksensa, jonka perään slangisuffiksi liitetään. Esimerkkisanoista ilmenevät myös ne merkintätaavat, joita tuonnempana käytetään osoittamaan a) kantasanan katkaisukohtaa, joka määrää slangijohdoksen kannan, b) kantaan muokkauksessa lisättyä konsonanttiaineesta ja c) muokattuun kantaan suffiksaatiossa lisättyä sananloppua.

A) Konsonanttiloppuinen kanta (yleinen):

muokkauskeino 1: kannan loppukonsonantti geminoidaan, esimerkiksi *rek-isterinumero* > *rek+k+ari*,

muokkauskeino 2: kannan loppukonsonantin perään lisätään yksi tai useampia konsonantteja, esimerkiksi *pul-petti* > *pul+s+a*,

muokkauskeino 3: kannan loppukonsonantin perään lisätään geminaatta, esimerkiksi *lum-ipallo* > *lum+pp+ari*,

muokkauskeino 4: kannan loppukonsonantti jätetään tavunrajaisen konsonanttiaineksen loppukonsonantiksi (nollamuokkaus eli konsonanttiaineesta ei lisätä), esimer-

⁴Silloin kun slangisana muodostetaan tyypistämällä, katkaisukohta valitaan niin, että slangisanasta tulee (vähintään) kaksitavuinen, kuten *ope* < *opettaja*. Tyypisteet eivät ole mukana tutkimusaineistossa, koska niissä sana katkaistaan eri kohdasta kuin slangijohdoksissa ja lisäksi tyypisteessä sanantynkä jää sellaisenaan slangisanaksi.

kiksi *ilt-aloma* > *ilt+ø+is*.

B) Vokaaliloppuinen kanta (harvinainen):

kannan perään lisätään konsonanttiaines, esimerkiksi *mie-lenosoitus* > *mie+kk+ari*.

Jonkin verran slangijohdoksissa tapaa myös kantasanan painolliseen vokaaliainekseen kohdistuneita muutoksia, jotka kuitenkin ovat harvinaisia ja vaikuttavat epäsäännöllisiltä. En olekaan ottanut niitä seurattaviksi muokkaamista tarkastellessani. Yleensä näissä muutoksissa on kyse pitkän vokaaliaineksen lyhentämisestä lyhyeksi vokaaliksi. Kestoltaan muuttuneet vokaaliainekset olen merkinnyt esimerkkisanoissa alleviivauksella, esim. *Jaam-ankangas* > *J_am+ø+is*.

Edellä mainitun perinteisen tulkinnan mukaan slangijohdoksen muodostusprosessi olisi kaksivaiheinen, ja koko se äänneaines, joka ei kuulu kantasanaan, muodostaisi jakamatoman kokonaisuuden, slangisuffiksin. Muokkauksen tuottamaa konsonanttiainesta ja johdinta ei tulkita erillisiksi, vaan ne muodostavat yhdessä slangijohtimen: esimerkiksi *pul+sa* ja *lum+ppari* sisältäisivät suffiksit *-sa* ja *-ppari*. Kolmivaiheinen tulkinta on kuvausmallina taloudellisempi. Jos nimittäin koko se aines, joka puuttuu kantasanasta, tulkitaan johtimeksi, on erilaisten johtimien kokonaismäärä suuri. Esimerkiksi kaikki alkukonsonanttinsa osalta erilaiset *ari*-loppuiset rakenteet olisivat erillisiä slangisuffikseja, kuten *-kari*, *-tari*, *-pari* jne. sekä *-kkari*, *-ttari*, *-ppari* jne. sekä *-skari*, *-tsari*, *-tskari* ym. Lisäksi tulisivat vielä etuvokaalin sisältävät, *äri*-loppuiset suffiksivariantit.⁵ Kaksivaiheinen tulkinta ei sitä paitsi ole sopusoinnussa nykyisten johto-opillisten näkemysten kanssa: johdosten ei yleensä muutenkaan ole perusteltua katsoa syntyneen yksinkertaisesti kannan ja siihen liitettävän johtimen summana (näistä seikoista ks. etenkin Räisänen 1978 ja 1979).

TUTKIMUKSEN TAVOITTEET

Etsiessäni slangijohdosten muodostamiseen liittyviä säännönmukaisuuksia pyrin vastaamaan erityisesti seuraaviin kysymyksiin:

1) Mistä kohdasta kantasanan katkaisu tapahtuu äännerakenteeltaan erilaisilla katkaisualueilla? Ovatko jonkintyyppiset katkaisualueet muita alttiimpia säilymään kokonaisuina eli välttymään konsonanttiaineksen karsimiselta? Mahdollisten katkaisukohtien määrää vaihtelee katkaisualan rakenteen mukaan kahdesta viiteen.

2) Miten erilaisia kannanloppuja muokataan katkaisun jälkeen? Onko muokkauskeinon valinnassa eroja sen mukaan, miltä katkaisualan kohdalta katkaisu on tehty tai millainen kantasana on äännerakenteeltaan? Vaihteleeko muokkauskeino sen mukaan, mikä konsonantti kannan loppuun on katkaisun jälkeen jäänyt? Jälkimmäinen kysymys kytkeytyy laajempaan kokonaisuuteen: näyttääkö eri foneemeilla (tässä etenkin konsonanteilla) olevan erilaisia tehtäviä slangijohdosten äännerakenteessa esimerkiksi kombinoitumisensa osalta? Toisin sanoen missä määrin ilmenee nimenomaan slangijohdoksille ominaista

⁵ Huomautettakoon, että niillä slangitutkijoilla, jotka ovat tarkastelleet slangijohdosten muodostamista perinteisestä näkökulmasta, näkemys prosessin kaksivaiheisuudesta on usein pikemminkin implisiittinen kuin eksplisiittinen: tietääkseni kukaan ei ole pyrkinyt luettelemaan kaikkia niitä erilaisia suffikseja, jotka kaksivaiheisen tulkinnan mukaisesti olisivat mahdollisia.

määrä-äänteiden kombinoitumista, slangin fonestesiaa⁶? Mahdollisten muokkauskeinojen määrä vaihtelee loppukonsonantin laadun mukaan yhdestä neljään.

3) Millainen slangisuffiksi erilaisiin muokattuihin kantoihin liitetään? Onko eri suffiksien käytössä eroa sen mukaan, millä tavoin kantaa on muokattu? Vaikuttaako suffiksin valintaan se, miltä kohtaa kantasana on katkaistu tai millainen kantasana on äännerakenteeltaan? Mikä tahansa suffiksi on mahdollista liittää mihin tahansa kantaan, joten mahdolliset erot suffiksien käytössä aiheutuvat jostain muusta syystä kuin fonotaktisista rajoituksista.

Tarkastelu etenee toisinaan yksityisten konsonanttien vertailuun asti. Tuolloin konsonantit on jaoteltu kolmeen ryhmään:

- 1) ytimeen kuuluvat resonantit: *l, r, n, m, v, j*;
- 2) ytimeen kuuluvat obstruentit: *s, h, k, t, p*;
- 3) ytimen ulkopuoliset konsonantit: *η, f, g, d, b*.

KANTASANAN KATKAISEMINEN

Tässä luvussa tarkastellaan sitä, miltä kohdalta tutkimusaineistona olevien slangijohdosten kantasana on katkaistu. Rakenteeltaan erilaisia katkaisualueita käsitellään erikseen. Tarkastelun pohjaksi on taulukoissa 1 ja 2 esitetty tiedot katkaisukohdista erilaisilla katkaisualueilla. Niissä on mainittu erityyppisten katkaisualueiden määrä sekä se, kuinka suuri osa katkaisuisista on tapahtunut erityyppisillä alueilla a) alueen jäljessä, b) alueen sisältä ja c) alueen edestä.

aluetyyppi	J	S	E	N
yksinäiskonsonantti	90,0 %	–	10,0 %	419
konsonanttiyhtymä	62,2 %	34,7 %	3,0 %	331
geminaatta	44,6 %	54,5 %	1,0 %	101
N yhteensä	628	170	53	851

Taulukko 1. Katkaisukohdat erityyppisillä katkaisualueilla; J = katko jäljessä, S = katko sisällä, E = katko edellä.

yhtymän tyyppi	J	S	E	N
XY	66,3 %	31,2 %	2,5 %	285
XYY	48,3 %	41,4 %	10,3 %	29
XYZ	17,6 %	82,4 %	0,0 %	17
N yhteensä	206	115	10	331

Taulukko 2. Katkaisukohdat rakenteeltaan erilaisissa konsonanttiyhtymissä: XY = kahden konsonantin yhtymä, XYY = yksinäiskonsonantin ja geminaatan yhdistelmä, XYZ = vähintään kolmen (eri) konsonantin yhtymä; J = katko jäljessä, S = katko sisällä, E = katko edessä.

⁶Slangin fonesteemeja on etsinyt myös muun muassa Christer Hummelstedt (1987), joka on tästä näkökulmasta tarkastellut sananalkuisen *s*:n esiintymistä Helsingin vanhassa slangissa.

Kaikkiaan tutkimusaineistossa on 851 slangijohdosta, ja niistä 628:ssa (73,8 %) katkaisu on tehty niin, että katkaisualue on kokonaan otettu slangijohdokseen; katkaisu on siis tapahtunut vasta alueen jäljestä. Taulukoista 1 ja 2 ilmenee kuitenkin, että koko katkaisualueen säilyttäminen (»J-katko») vaihtelee erityyppisten alueiden kesken yleisyydeltään paljonkin. Erityyppisten alueiden määrätkin ovat varsin erilaiset. Kumpikin luku on suurin, kun katkaisualueella on yksinäiskonsonantti, ja pienin, kun alueella on geminaatta. Tapauksia, joissa katkaisualueella on pelkkä yksinäiskonsonantti, on lähes puolet tutkimusaineistosta, ja tällaisissa tapauksissa konsonantin säilyttäminen on selvä sääntö: 90 % yksinäiskonsonanteista on jäänyt katkon jälkeen mukaan slangijohdokseen. Tämä on tietysti odotuksenmukaista, sillä näissä tapauksissa ainoa vaihtoehto tälle menettelylle on katkaista kantasana katkaisualueen edestä (»E-katko»), mikä taas on poikkeuksellista, kuten taulukoista 1 ja 2 näkyy. Tuolloinhan kanta jää vokaaliloppuiseksi.

Kun katkaisualueella on konsonanttiyhtymä, on koko konsonanttiaineksen säilyttäminen harvinaisempaa. Noin kaksi kolmasosaa tällaisista alueista on päässyt kokonaisuuna mukaan slangijohdokseen. Muissa tapauksissa katkaisukohta on tavallisesti alueen sisällä. Useimmat yhtymät ovat kahden konsonantin yhtymiä, joissa koko yhtymän säilyminen on yleisempää kuin harvinaisemmissa raskaammista yhtymistä: yksinäiskonsonantin ja geminaatan jonoista on kokonaisina säilytetty alle puolet ja vähintään kolmen konsonantin yhtymistä alle viidennes.

Selvästi harvinaisinta on se, että katkaisualueella on pelkkä geminaatta. Tässä tilanteessa myös koko alueen säilyttäminen slangijohdosta muodostettaessa on harvinaisinta, sillä vain alle puolet geminaatoista on sellaisenaan mukana slangijohdoksessa. Yleisintä on, että kantasanan geminaattaa edustaa slangijohdoksessa vastaava yksinäiskonsonantti.

KATKAISUALUEELLA YKSINÄISKONSONANTTI

Kun kantasanasana on katkaisualueella ollut yksinäiskonsonantti, se on siis tavallisesti säilytetty⁷, kuten muodosteissa *mil-iisi* > *mil+l+ari*, *nar-u* > *nar+ts+i*, *sum-uvalo* > *sum+ø+ari*, *kun-ingas* > *kun+kk+u*⁸, *noj-atuoli* > *noj+ø+is*, *hav-ainto* > *hav+ø+is*, *os-oitteenmuutos* > *os+s+ari*, *keh-oitus* > *keh+ø+ari*, *suk-utaulu* > *suk+k+ari*, *At-eneum* > *At+sk+i*, *Lap-inlahden linnut* > *Lap+p+arit*, *id-iootti* > *id+ø+ari* ja *Teb-oil* > *Teb+b+is*.

Tästä poikkeavat katkaisukohdat ovat kaikki alueen edessä, koska tällaista aluetta ei voi katkaista sisältä. Katkaisu alueen edestä synnyttää harvinaisen vokaaliloppuisen kannan, joita koko aineistossa on vain 53. Kaikista vokaaliloppuisista kannoista noin 80 % on syntynyt nimenomaan siten, että sana on katkaistu yksinäiskonsonantin edeltä, mutta tässäkin vokaaliloppuiset kannat ovat siis harvinaisia. Yksinäiskonsonantin jättäminen pois kannan lopusta ei kohdistu selvästi mihinkään määräkonsonanttiin, mutta silti katkaisukohdan ja konsonantin laadun välillä hahmottuu muutamia vähäisiä korrelaatioita. Ensimmäkin ytimeen kuuluvien konsonanttien osalta on E-katkaisuja tehty enemmän resonanttien kuin obstruenttien edellä: runsaat 10 % resonanteista on katkaistu kannan ulkopuo-

⁷ Katkaisun jälkeen konsonanttia on tietysti voitu muokata, joten se ei välttämättä esiinny yksinään slangijohdoksen vokaaliainesten välissä.

⁸ Fonotaksin pakottamana *n* > *η* *k*:n edellä. En ole merkinnyt tätä muutosta näkyviin enkä *η*:ää muutenkaan omalla merkkillään *k*:n edellä.

lelle, obstruenteista vain noin 5 %. Toiseksi E-katkon karsimiksi ovat suhteellisen usein joutuneet vajaadistributioiset *v, j* ja *h*, joille on yhteistä, että niihin loppuvaan kantaan on käytännössä pakko soveltaa nollamuokkausta: jos kanta loppuu näihin konsonanteihin, suffiksi liitetään niihin suoraan. Kolmanneksi ilmenee, että yksi ytimen ulkopuolisista konsonanteista, *d*, on katkaistaessa irrotettu yhtä usein kuin säilytetty; esiintymiä on tosin vain 12.

Selvimmin E-katkaisu on yhteydessä katkaisualuetta edeltävän vokaaliaineksen rakenteeseen. Jos edellä on lyhyt vokaali, E-katko on harvinainen (tyyppi [šakissa ja pelikorteissa] *ku-ningas* > *ku+rk+o*). Myös pitkän vokaalin jäljestä on konsonantin irrottaminen aivan poikkeuksellista (tyyppi *mii-nus* > *mii+kk+a*). Toisaalta niissä muodosteissa, joissa katkaisukohta on vasta konsonantin jäljessä, ilmenee kyllä taipumusta lyhentää pitkä vokaali (tyyppi *muur-ahainen* > *mūr+kk+u*, *daa-mi* > *dām+ø+ari* 'šakissa: kuningatar'). Pääosa E-katkoista on diftongin jäljessä. Aineistossa on 70 kantasanaa, joissa yksinäiskonsonantia edeltää diftongi, ja niistä lähes puolet (33) on katkaistu yksinäiskonsonantin edeltä (tyyppi *pie-noiskivääri* > *pie+kk+ari*, *neu-vostoliittolainen* > *neu+kk+u*, *yö-puku* > *yö+kk+äri*, *broi-leri* > *broi+kk+u*, *tai-demuseo* > *tai+kk+ari*). Tämä muodostelaji lienee yleistymässä, sillä suhteellisen monet aineistoon sisältyvistä tapauksista puuttuvat kirjallisista lähteistäni.

KATKAISUALUEELLA KONSONANTTIYHTYMÄ

Tämä on rakenteeltaan monipuolisin katkaisualueen laji, sillä siihen kuuluu hyvin monenlaisia konsonanttijonoja, jotka eroavat toisistaan paitsi pituudeltaan myös sen mukaan, millaisia muokkausmahdollisuuksia ne tarjoavat siinä tapauksessa, että ne otetaan kokonaisuina mukaan slangijohdokseen. Toisia yhtymiä voi nimittäin muokata, toisia taas ei fonotaktisista syistä voi⁹. Tästä syystä erilaisten yhtymien käsittelyä on syytä tarkastella erikseen.

KAHDEN KONSONANTIN YHTYMÄT (XY)

Ne harvat tapaukset, joissa katko on yhtymän edellä, ovat lähes kaikki diftongin jälkeisiä katkaisuja (tyyppi *poi-stumisvälitunti* > *poi+kk+ari*). Kuten edellä mainitsin, diftongin jälkeinen E-katko tuntuu olevan yleistymässä. Tässä vaiheessa on kuitenkin kiintoisaa verrata lähinnä sitä, millaiset yhtymät on katkaistu yhtymän jäljestä, millaiset yhtymän sisältä. Muokkausmahdollisuuksien mukaan kahden konsonantin yhtymät jakautuvat kahteen lajiin:

1) Yhtymät, joita on mahdollista muokata, mikäli ne jätetään kannan loppuun. Tällaisia ovat yhtymät, joiden alkukomponenttina on resonantti (likvida tai nasaali) ja jälkikomponenttina klusiili tai *s*. Näissä yhtymissä jälkikomponentti voidaan geminoida tai sen perään lisätä yksi tai useampi konsonantti. Näitä voisi kutsua *notkeiksi* yhtymiksi.

2) Yhtymät, joita ei voi muokata, mikäli ne jätetään kannan loppuun. Näihin on siis

⁹ Täsmällisesti sanoen ilmaus »voi muokata» tarkoittaa tässä, että »ei ole pakko turvautua nollamuokkaukseen» vaan voi hyödyntää myös ainakin yhtä konkreettista muokkauskeinoa (keinot 1–3). Nollamuokkausta (keino 4) voi tietenkin soveltaa kaikkiin konsonanttiaineksiin.

pakko soveltaa nollamuokkausta eli liittää slangisuffiksi niihin suoraan. Näitä ovat obstruentiaaliskuiset yhtymät sekä kahden resonantin sekä resonantin ja *h:n* yhtymät, joita voisi kutsua *jäykiksi* yhtymiksi.

Olen jättänyt muutaman konsonanttiyhtymän mainitun kahtiajaon ulkopuolelle eräänlaisina rajatapauksina. Kyse on yhtymistä, jotka alkavat resonantilla ja joiden jälkikomponentti on ytimen ulkopuolinen obstruentti (*g, d, b, f*). Rajatapauksia ne ovat siinä mielessä, että ei ole selvää, rinnastuvatko ne kielenkäyttäjien mielessä notkeisiin vai jäykkiin yhtymiin. Notkeisiin rinnastuminen tarkoittaisi sitä, että vieraskonsonantit rinnastuisivat ytimeen kuuluviin sukulaisfoneemeihinsa (*k, t, p* ja lähinnä *s*), jolloin muokkaus olisi mahdollista. Jäykkiin rinnastuminen merkitsisi sitä, että säilytettyä rajatapausyhtymää ei voitaisi muokata, vaan siihen olisi liitettävä suffiksi suoraan. Tällaista tulkintaa tukee se, että niissä tapauksissa, joissa ytimen ulkopuoliseen konsonanttiin päättyvä yhtymä on säilytetty, sitä ei ole muokattu (nollamuokkaus).

Taulukko 3 kertoo, että kahden yhtymälajin välillä on suuri ero siinä, katkaistaanko alue yhtymän jäljestä vai sisältä.

	katkaistu jäljestä	N yht.
notkea yhtymä	87,5 %	104
jäykkä yhtymä	55,6 %	167
(rajatapausyhtymä)	71,4 %	14)

Taulukko 3. Erilaisten kahden konsonantin yhtymien säilyttäminen (eli katkaiseminen jäljestä).

Sääntönä voi pitää sitä, että notkea, muokattavissa oleva yhtymä otetaan kokonaisuuna mukaan slangijohdokseen; näin on toimittu lähes yhtä usein kuin silloin, kun katkaisualueella on yksinäiskonsonantti. Tässä mielessä odotuksenmukaisia ovat siis esimerkiksi *rant-a > rant+s+u*, *huolt-oasema > huolt+ø+is*, *part-io > part+s+a*, *penk-inpaina-jaiset > penk+k+arit*, *ulk-omaalaisopiskelija > ulk+k+ari*, *Kork-easaari > Kork+k+is*, *hamp-urilainen > hamp+p+is*, *Salp-akangas > Salp+ø+is*, *kons-epti > kons+ø+u*, *bols+evikki > bols+ø+u* ja *virs+ikirja > virs+ø+ari*. Esimerkkeiksi sellaisista verrattain harvinaisista muodosteista, joissa notkea yhtymä on katkaistu sisältä, käyvät *rin-taliivit > rin+ø+ulit*, *jal-kapallo > jal+ø+is*, *tor-pedo > tor+ts+ika* ja *tran-sistori > tran+kk+u*; huomautettakoon, että useimmille tällaisille muodosteille on olemassa rinnakkaisuotoja, joissa notkea yhtymä on säilytetty (kuten *rint+s+ikat* ja *jalk+k+is*).

Jos jäykkä yhtymä säilytetään, se tulee siis slangijohdokseen mukaan sellaisenaan, koska yhtymää ei voi muokata. Tällaisen yhtymän säilyttäminen ei ole keskimäärin paljonkaan tavallisempaa kuin yhtymän katkaiseminen sisältä. Tosiasiassa kuitenkin jäykkien yhtymienkin kesken on huomattavia eroja katkaisukohdan sijainnissa: osa yhtymistä säilyy kokonaisuina melkein yhtä usein kuin notkeat yhtymät, osa taas katkaistaan sisältä lähes aina.

Jäykissä yhtymissä erottuu kaksi lajia, joissa koko yhtymän säilyttäminen on tavallista. Ensinnäkin frikatiivialkuiset yhtymät säilyvät hyvin: 65 tapauksesta on säilytetty slangijohdokseen 52 (80,0%). Toiseksi klusiililoppuisista 65 yhtymästä on säilytetty 51 (78,5%); myös notkeiden yhtymien enemmistö on klusiililoppuisia ja notkeat yhtymäthän on

pääosin katkaistu lopusta. Käytännössä mainitut kaksi hyvin säilyvien jäykkien yhtymien tyyppiä sulautuvat yhteen tyyppiä, jossa alkukomponentti on frikatiivi ja jälkikomponentti klusiili. Kummassakin tyyppissä on vain niukalti esiintymiä muunlaisista yhtymistä. Esimerkkejä muodosteista, joissa hyvin säilyvät jäykät yhtymät ovat kokonaisina mukana, ovat *task-ulamppu* > *task+φ+is*, *Kosk-ikeskus* > *Kosk+φ+ari*, *must-amakkara* > *must+φ+is*, *kast-emato* > *kast+φ+ari*, *tuhk-akuppi* > *tuhk+φ+is*, *töyht-ötäinen* > *töyht+φ+is*, (*Falco*) *vespertinus* > *vesp+φ+ari*, *Ryhm-äteatteri* > *Ryhm+φ+is* ja *katkarapu* > *katk+φ+is*. Esimerkkejä suhteellisen harvinaisista muodosteista, joissa mainittu tyyppiset yhtymät on katkaistu sisältä, ovat *Kos-kenkorva* > *Kos+s+u* ja *säh-kösano-ma* > *säh+φ+äri*; usein näillä on rinnakkaismuodosteita, joissa yhtymä on säilytetty (kuten *Kosk+φ+is* ja *sähk+φ+äri*). Pienempitaajuisista yhtymistä mainittakoon vielä hyvin säilytetyt v-loppuiset, joita on kokonaisina säilynyt 14 tapausta 18:sta, esim. *karv-alakki* > *karv+φ+is* ja *polv-isukat* > *polv+φ+arit*.

Muunlaiset jäykät yhtymät katkaistaan yleensä sisältä. Nämä yhtymät ovat pääosin resonanttialkuisia, joten katkaisun jälkeen resonantti jää yksinään kannan loppuun. Myös notkean yhtymän katkaiseminen sisältä synnyttää resonanttiloppuisen kannan, jollaisen muokkaamiseen onkin tarjolla kaikkein eniten keinoja. Poikkeuksen sisältä katkaisemisesta tekevät hyvin säilyvät v-loppuiset yhtymät, joista edellä jo mainittiin. Sitä vastoin j-loppuiset yhtymät yleensä katkaistaan: 14 esiintymästä vain 2 on säilytetty. Esimerkkejä muodosteista, joissa huonosti säilyväksi osoittautunut yhtymä on hajotettu, ovat *pur-jehduskengät* > *pur+kk+arit*, *bil-jardi* > *bil+φ+is*, *nur-mikko* > *nur+ts+i*, *vän-rikki* > *vän+sk+ä*, *ir-lantilainen* > *ir+kk+u* ja *grön-lanninlokki* > *grön+φ+is*. Huonosti säilyvät myös ne harvat yhtymät, jotka alkavat ytimen ulkopuolisella konsonantilla, esim. *migreeni* > *mig+φ+u*. Seuraavissa esimerkeissä huonosti säilyvä yhtymä on poikkeuksellisesti jätetty hajottamatta: *sarj-akuva* > *sarj+φ+is*, *term-ospullo* > *term+φ+ari*.

Kaikkiaan aineiston kantasanoissa on 48 erilaista jäykkää yhtymää, joista useimmat esiintyvät aineistossa vain kerran pari. Yhtymän säilyminen kokonaisena korreloi yhtymän esiintymistäajuuden kanssa niin, että aineiston yleisimmät yhtymät ovat säilyneet paremmin kuin harvinaiset. Vain neljä jäykkää yhtymää esiintyy vähintään kymmenessä kantasanasessa, ja nämä neljä ovat säilyneet katkaisussa hyvin. Nuo yhtymät ovat *sk* (21 kantasanasessa), *st* (18), *hk* (10) ja *rv* (10). Kantasanoissa, etenkin vierassanoissa, tarjolla olevia harvinaisia konsonanttiyhtymiä ei juurikaan oteta slangijohdoksia ryydittämään, vaan sellaiset yhtymät yleensä katkaistaan sisältä.

Rajatapauksiksi kutsumani yhtymät muodostavat oman pientaajuisen ryhmänsä, johon kuuluvien yhtymien säilyttäminen on keskimäärin yleisempää kuin jäykkien, mutta harvinaisempaa kuin notkeiden. Yhtymä on säilytetty esimerkiksi muodosteissa *alb-umi* > *alb+φ+ari* ja *händ-ikäp* > *händ+φ+äri* 'handicap-veikkaus'; yhtymä on hajotettu esimerkiksi muodosteissa *kon-duktööri* > *kon+n+ari* (tälläkin on kyllä rinnakkaismuodoste *kond+φ+ari*, jossa yhtymä on säilytetty).

KONSONANTIN JA GEMINAATAN YHTYMÄT (XYY)

Kantasanoissa esiintyy harvoin konsonantin ja geminaatan jonoja. Näitä konsonanttiyhtymiä ei voi muokata, jos ne jätetään kannan loppuun kokonaisina: esim. *herkk-usieni* > *herkk+φ+ari*, *lenkk-itossut* > *lenkk+φ+arit* ja *kirpp-utori* > *kirpp+φ+ari*. Katkaisu en-
▷

nen geminaattaa jättää kannan loppuun yksinäisresonantin (*fil-tteri* > *fil+s+u*); katkaisu geminaatan sisältä tuottaa kannanloppuisen notkean konsonanttiyhtymän (*kant-tori* > *kant+s+u*). Yksi kannanloppuisen yksinäiskonsonantin muokkauskeinoista tuottaa täsmälleen samoja konsonanttijonoja kuin nämä jo kantasanaan kuuluvat jonot (muokkauskeino 3: geminaatan lisäys konsonantin perään). Siitä huolimatta tällaisten jonojen siirtäminen kantasanaa slangijohdokseen ei ole erityisen yleistä.

Esiintymiä on vähän, mutta näyttää siltä, että geminaatan laatu vaikuttaa siihen, miltä kohdalta jono katkaistaan: *kk*-geminaatat on otettu mukaan slangijohdokseen melkein joka kerta, ja pääosa geminaatan sisältä ja edestä tapahtuneista katkaisuista on kohdistunut *tt*-geminaattaan. Aineistoon sisältyy vain kolme tapausta, joissa koko *XY*-yhtymä on katkaisussa irrotettu. Nuo kolme ovat uusia rinnakkaismuotoja vanhemmille slangisanoille, kuten *fy-rkka* > *fy+ff+e* 'raha'. Kantasanakin on niissä slangisana.

VÄHINTÄÄN KOLMEN KONSONANTIN YHTYMÄT (XYZ)

Kolmen tai neljän konsonantin yhtymiä on slangijohdosten kantasanoissa vain satunnaisesti, ja melkein kaikki ovat vierassanoja. Yleisintä on tällaisen raskaan yhtymän katkaisu niin, että kannan loppuun jää kahden konsonantin yhtymä, joka tavallisesti on muokattavissa, esim. *imp-robatur* > *imp+p+a* ja *trans-vestiitti* > *trans+ø+u*. Vain yhtymän ensimmäinen konsonantti on mukana esimerkiksi muodosteessa *nonstop* > *non+ø+ari* ja koko kolmen konsonantin yhtymä esimerkiksi muodosteessa *ransk-anleipä* > *ransk+ø+is*. Koko yhtymää ei ole hävitetty yhdessäkään tapauksessa. Tämä on ymmärrettävää, koska muuten kantasanan hahmo muuttuisi slangijohdoksessa liikaa, esim. *tra-nsvestiitti* > **tra+kk+is*.

KATKAISUALUEELLA GEMINAATTA

Geminaatallisia katkaisualueita ei kantasanoissa paljonkaan ole, ja kokonaisuutena sellainen on säilytetty verrattain harvoin. Geminaatan edeltä on aineistossa toisaalta tehty vain yksi katkaisu, ja siinäkin on kyseessä uusi variantti vanhasta slangijohdoksesta (*rau-kkis* > *rau+d+e*). Tällaisia uusia variantteja voi pitää toisen asteen muodosteina.

Ainakin osasyys siihen, että geminaatta verrattain usein lyhennetään yksinäiskonsonantiksi, lieenee se, että säilytettyä geminaattaa ei voi muokata. Tässä mielessä geminaatat rinnastuvat jäykkiin konsonanttiyhtymiin. Jos taas geminaatta katkaistaan sisältä, jää kannan loppuun käytännöllisesti katsoen aina sellainen yksinäiskonsonantti, jota voi muokata. Geminaatan katkaiseminen sisältä on ominaista etenkin resonanteille. Vaikka esiintymiä ei olekaan paljon, voi todeta, että kaikkien resonanttigeminaattojen lyhentäminen yksinäiskonsonantiksi on yleisempää kuin geminaatan säilyttäminen. Obstruenttigeminaatat taas on useammin säilytetty kuin lyhennetty; varsinkin *kk* tuntuu säilyvän hyvin. Vain *tt* on katkaistu sisältä useammin kuin lopusta. Kaikkiaan ytimeen kuuluvien resonanttien geminaatoista on säilytetty 34,8 %, obstruenttigeminaatoista 57,1 %.

Esimerkkejä siitä hiukan yleisemmästä tyypistä, jossa geminaatta on katkaistu sisältä, ovat *kel-lari* > *kel+ts+u*, *am-mattikoulu* > *am+ø+is*, *ryn-näkkökivääri* > *ryn+kk+y* ja *pat-teri* > *pat+sk+u*. Geminaatta on säilytetty esimerkiksi muodosteissa *ass-istentti* > *ass+ø+ari*, *näkk-ileipä* > *näkk+ø+äri* ja *hypp-ynaru* > *hypp+ø+is*. Huomautettakoon vie-

lä, että suhteellisen monesta geminaatallisen katkaisualueen sisältävästä kantasanaista on muodostettu rinnakkaisia slangijohdoksia, joista toiset perustuvat geminaatan katkaisuun, toiset säilyttämiseen, kuten *tenarit ~ tennarit* < *tennistossut* ja *tipis ~ tippis* < *tippuri*.

KANNANLOPUN MUOKKAAMINEN

ERILAISIIIN KANTOIHIN LISÄTTÄVÄN KONSONANTTIAINEKSEN LAATU

Tässä jaksossa esitän määrällisiä havaintoja siitä, mitä epäetymologista konsonanttiainesta kannan loppuun on slangijohdoksia muodostettaessa lisätty. Muokkauskeinossa 2, jossa kannan loppuun lisätään konsonantti tai konsonanttiyhtymä, valinnanvaraa on periaatteessa runsaasti. Vastaava tilanne on modifioitaessa harvinaisia vokaaliloppuisia kantoja. Keinoissa 3 vaihtoehtoja on vähemmän valittaessa kannan perään lisättävää geminaattaa. Muokkauskeinoissa 1 ja 4 ei ole valinnanvaraa: keino 1 tarkoittaa loppukonsonantin geminoimista ja keino 4 konsonantin jättämistä sellaisekseen.

<i>kk</i>	72
<i>pp</i>	11
<i>ss</i>	1
N yht.	84

Taulukko 4. Muokkauskeinossa 3 lisätyt geminaatat (N).

Taulukko 4 kertoo, että keino 3, geminaatan lisääminen, tarkoittaa nimenomaan *kk*-geminaatan lisäämistä resonantin perään. Niin on toimittu lähes aina, kun se on ollut mahdollista, esimerkiksi *kuor-ma.auto* > *kuor+kk+i*, *län-nenfilmi* > *län+kk+äri*, *ur-heilu* > *ur+kk+a* ja *yl-ioppilas* > *yl+kk+äri*. Kun kanta on *m*-loppuinen, on *pp* ainoa vaihtoehto, esimerkiksi *nim-ipäivä* > *nim+pp+ari*. Kiintoisaa on se, että kertaakaan ei ole lisätty *tt*-geminaattaa. Nämä havainnot sopivat yhteen edellä esitettyjen kanssa: katkaisualueella sijaitseva *kk* säilytetään tavallisesti, olipa se vokaalin tai resonantin jälkeinen, *tt* taas yleensä katkaistaan sisältä tai resonanttien jäljessä edeltä.

Kiinnitettäköön tässä yhteydessä lyhyelti huomiota vokaaliloppuisten kantojen muokkaukseen. Niitä on aineistossa vain 53. Melkein kaikissa tapauksissa pääpainollinen vokaaliaines on pitkä, useimmiten diftongi, ja katkaisualueella on yksinäiskonsonantti. Vokaaliloppuisten kantojen käsittely rinnastuu muokkauskeinoon 3 sikäli, että vokaaliloppuisen kannan perään lisätty konsonanttiaines on useimmiten, 40 tapauksessa, geminaatta (7:ssä konsonanttiyhtymä, 6:ssa yksinäiskonsonantti). Lisätyt geminaatat ovat seuraavat: *kk* 35 kertaa, *pp* 3 kertaa ja *ss* ja *ff* kumpikin 1 kerran. Tyypillisiä muodosteita ovat esimerkiksi *mui-stutus* > *mui+kk+ari*, *Mai-nostelevisio* > *Mai+kk+ari* ja *täy-dennyskoulutuskeskus* > *täy+kk+äri*.

Vähitellen alkaa hahmottua *kk*-geminaatan fonesteettinen merkitys slangijohdoksissa samoin kuin se, että *tt*-geminaatalla ei tällaista merkitystä ole. Kaikkiaan aineiston slangijohdoksissa on 124 tyystin epäetymologista geminaattaa (eli kokonaisuudessaan muokausvaiheessa lisättyjä). Noista geminaatoista 107 on *kk*-geminaattoja. Muista pääosa on *m*:n perään liitettyjä *pp*-geminaattoja, *mkk*-jono kun on slanginkin kannalta fonotaktisesti

▷

hankala.

Se ero, joka geminaattojen *kk* ja *tt* käytössä on ilmennyt, kulminoituu aineistossa siinä, että niissäkin suhteellisen harvoissa tapauksissa, joissa *t*-loppuinen kanta on muokattu geminaatalliseksi, voidaan kyseiselle slangijohdokselle usein löytää rinnakkaismuodoste, joka sisältää *kk*-geminaatan. Ensin mainituissa muodosteissa katkaisualue on katkaistu *t*:n jäljestä, minkä jälkeen kannanloppuista *t*:tä on poikkeuksellisesti muokattu keinolla 1. Mainituissa rinnakkaismuodosteissa sama kantasana on katkaistu *t*:n edeltä, minkä jälkeen kantaan on lisätty *kk*-geminaatta. Esimerkkejä tällaisista sanapareista ovat *päätepyssäkki* > *päät+t+äri* ~ *pää+kk+äri*, *väitöskirja* > *väit+t+äri* ~ *väi+kk+äri*, *käytöksenalennus* > *käyt+t+äri* ~ *käy+kk+äri* ja *syntymäpäivä* > *synt+t+äri* ~ *syn+kk+äri*.

Muokkauskeinossa 2 tarjolla olisi suuri määrä lisättäviksi mahdollisia konsonantteja ja niiden yhdistelmiä. Vaihtoehtojen kirjoa ei juurikaan käytetä hyväksi, vaan lisättävä konsonanttiaines keskittyy kolmeen ainekseen, jotka ovat *s*, *ts* ja *sk*. Nuo konsonanttiainekset ja niiden yhdistelmät kattavat 133 tapausta (81,9 %) niistä 164:stä, joissa muokkauskeinoa 2 on hyödynnetty. Muunlaisen konsonanttiaineksen lisääminen on siten sangen harvinaista. Koska eri konsonantit kuitenkin mahdollistavat kannanloppuisina eri konsonanttiainesten lisäämisen, tarkastellaan seuraavassa tiivistetysti sitä, mitä konsonantteja eri konsonanttien perään on keinoa 2 käytettäessä lisätty (taulukko 5)¹⁰.

kannan lopussa	lisätty	N
<i>t</i>	<i>s</i>	44
	<i>sk</i>	18
	muu	4
resonantti	<i>ts</i>	25
	<i>tsk</i>	2
	<i>(p)sk</i>	8
	<i>(p)s</i>	13
	muu	6
	<i>k, p</i>	<i>s</i>
	muu	15
<i>s</i>	<i>k</i>	5
	muu	3

Taulukko 5. Muokkauskeinossa 2 eri konsonanttien perään lisätyt konsonanttiainekset.

Taulukon 5 perusteella esimerkkejä tyypillisistä kombinaatioista ovat *rait-iovaunu* > *rait+s+ikka*, *port-ieeri* > *port+s+ari*, *luot-ettavuusajo* > *luot+s+ari*, *aut-o* > *aut+s+ika*; *mit-ali* > *mit+sk+u*, *mat-eriaali* > *mat+sk+u*; *pul-iukko* > *pul+ts+ari*, *kär-y* > *kär+ts+ä*; *lim-onadi* > *lim+(p)s(k)+a*; *rak-ennus* > *rak+s+a*. Ainoa kantatyyppi, jossa »muun» konsonantin lisääminen on edes kohtalaisesti edusteilla, on muuhun klusiiliin kuin *t*:hen loppuva kanta: *k*:n ja *p*:n jälkeen on lisätty 12 tapauksessa *s*, 15 tapauksessa »muu» konsonantti. Näissä tapaa likvidan lisäämistä, kuten *ap-pelsiini* > *ap+l+ari* ja *tik-ari* > *tik+r+u*.

¹⁰Taulukkoon 5 sisältyvien muodosteiden lisäksi aineistossa on kaksi sellaista ytimen ulkopuoliseen konsonanttiin (*n*:ään ja *b*:hen) loppuvaa kantaa, joita on muokattu keinolla 2.

Tällaiset muodosteet ovat kuitenkin harvinaisia, ja lisäksi niiden muodostustapa ei ole täysin yksiselitteinen, vaikka olen ne aineistoon mukaan ottanutkin: lisätyksi tulkitsemani likvida on nimittäin aina kantasanaa mukana toisen ja kolmannen tavun rajalla olevassa konsonanttiaineuksessa.

Lisättäköön tähän, että niissäkin harvoissa tapauksissa, joissa vokaaliloppuisen kannan perään on lisätty konsonanttiyhtymä, edellä mainitut yhtymät ovat esillä: seitsemästä tapauksesta kolmessa on lisätty *ts* ja kahdessa *sk*. Kaikkiaan ne konsonanttiyhtymät, joita esiintyy kannan äänteellisen modifioimisen tuloksena slangijohdosten ensimmäisen ja toisen vokaaliaineuksen välissä, keskittyvät määrähahmoihin. Kun otetaan huomioon kantaan lisättyjen ja kantaan kuuluneiden konsonanttien summa, hahmottuvat slangijohdoksille tyypillisimmät konsonanttiyhtymät (taulukko 6).

<i>ts</i> -jono	72
muu <i>s</i> -loppuinen jono	26
<i>tsk</i> -jono	20
muu <i>sk</i> -jono	15

Taulukko 6. Yleisimmät muokkauksen tuloksena syntyneet konsonanttijonot (N).

Tuotetuista 164 konsonanttiyhtymästä 92 sisältää *ts*-jonon ja 35 *sk*-jonon. Asian voisi nähdä niin, että näiden kahden jonon yhtymä *tsk* on kaikkein slangimaisin konsonanttiyhtymä slangin fonestesian näkökulmasta. Yleiskielen sanoille se on likimain vieras yhtymä. Kaikista 164 yhtymästä vain 27 (16,5 %) ei sisällä *s*-konsonanttia lainkaan. Kiintoisinta tässä on ehkä nimenomaan *ts*-yhtymän hallitsevuus slangijohdoksissa. Kaikesta edellä sanotusta ilmenee, että siinä, missä *k:n* tehtävä on esiintyä geminaattana, on *t:n* funktio olla mukana konsonanttiyhtymässä, aivan erityisesti *s:n* edellä. Niinpä silloin, kun katkaisualue mahdollistaa *t*-loppuisen kannan muodostamisen, kantasana kaikkein useimmin katkaistaan juuri *t:n* jäljestä. Lisäksi valmis *ts*-yhtymä voidaan lisätä muokkausvaiheessa kantaan, mikäli kannanloppuinen konsonanttiaine on siihen sovelias.

Useimmat niistä tapauksista, joissa resonantin perään on liitetty jotain muuta kuin *ts*-yhtymä, ovat *m*-loppuisia kantoja. Sellaisen perään on fonotaktisista syistä hankala liittää dentaaliksiiliä. Tilanne saattaa kyllä olla muuttumassa: aineistoon sisältyi jo yksi *mt*-jonon sisältävä slangijohdos, *lom+tsk+u < lom-a*, ja muulla tavoin tehdyissä slangimuodosteissa kyseistä yhtymää esiintyy myös, esim. *vemtteli < vmtl* (~ *veämteeäl*) 'vapautus marssi-, taistelu- ja liikuntakoulutuksesta'¹¹.

Kaikkiaan *ts* on slangijohdosten ylivoimaisesti eniten tuotettu yhtymä, vaikka sillä se on nimenomaan kirjakielinen yhtymä, ei murteellinen. Vaikka suomalaisessa arkipuheessa käytetään murteellisten vastineiden rinnalla jo myös *ts*:ää, se ei varmasti ole missään osassa Suomea syrjäyttänyt murrevastinettaan. Ehkäpä slangijohdoksen halutaan *ts*-yhtymän keinoin erottuvan »normaaleista» aluemurteen ilmauksista tämän fonologisen

¹¹ Sama rajoitustilanne tuli esiin muokkauskeinon 3 yhteydessä: *m*-loppuisten kantojen perään liitetty geminaatta oli aina *pp*, koska muuten säännönmukaisen velaariksiiliin kytkeminen *m:n* perään on ongelmallista — ei tosin tyystin mahdotonta enää, sillä esimerkiksi lyhennesanoissa tapaa sellaisiakin jonoja, esim. *Hämki < HäMK* 'Hämeen Moottorikerho'.

muuttujan osalta. Samalla *ts*-yhtymän esiintyminen slangijohdoksessa on todennäköinen merkki siitä, että yhtymä on tehty nimenomaan kannanloppua muokkaamalla. Yleiskielen sanoja, jotka sisältävät *ts*-yhtymän, ei edes ole kovin paljon. Tutkimusaineistoonkin sisältyy vain neljä kantasanaa, joissa katkaisualueella on *ts*-yhtymä; näissä yhtymä on katkaistaessa säilytetty (esim. *its-emurha* > *its+ø+ari*), ja siten ne ovat ainoat *ts*-yhtymän sisältävät muodosteet, jotka antavat ikään kuin harhauttavan vihjeen kannanloppuisen konsonantin muokkaamisesta keinolla 2.

Edellä hahmotellut fonesteettiset tendenssit, slangin suosimat foneettiset kombinaatiot, tulevat pienoiskoossa näkyviin, jos tarkastellaan notkeiden konsonanttiyhtymien muokkausta (taulukko 7).

jälkikomponentti	1	2	(3)	4	N yht.
<i>k</i>	25	0	–	2	27
<i>t</i>	5	25	–	10	40
<i>p</i>	8	0	–	2	10
<i>s</i>	1	0	–	10	11

Taulukko 7. Katkaisualueella notkea kahden konsonantin yhtymä: katkaisussa kokonaisena säilytetyn yhtymän muokkaaminen (N); 1 = jälkikomponentti geminoitu, 2 = yhtymän perään lisätty konsonanti (tai useampi), 4 = yhtymä säilytetty sellaisenaan eli nollamuokkaus.

Jos yhtymän jälkikomponentti on *t*, on sovellettu useimmin keinoa 2 ja joka kerralla lisätty yhtymän perään nimenomaan *s*. Tuloksena on tuolloin jono resonantti+*t+s*, kuten muodosteissa *kunt-oisuusloma* > *kunt+s+ari*, *art-ikkeli* > *art+s+u* ja *kiilt-okuva* > *kiilt+s+ika*. Mikäli yhtymän jälkikomponentti on jokin muu obstruentti, ei keinoa 2 ole sovellettu kertaakaan aineiston slangijohdoksissa. Klusiileille tavallinen on tuolloin keino 1 eli jälkikomponentin geminointi, jolloin syntyy jono resonantti+*kk/pp*; varsinkin *k*-loppuisissa yhtymissä tämä on selvä sääntö. Esimerkkejä tyypillisistä muodosteista ovat *ork-esteri* > *ork+k+a*, *sulk-apallo* > *sulk+k+is*, *hoŋk-onŋilainen* > *hoŋk+k+ari* ja *älp-eelevy* > *älp+p+äri*. Muokkaus on toteutettu samoin periaattein niissä tapauksissa, joissa notkea yhtymä palautuu sisältä katkaistuun pitempään jonoon, kuten muodosteissa *kenttä* > *kent+s+u* ja *Volk-swagen* > *Volk+k+ari*. Mikäli yhtymä on *s*-loppuinen, tyydytään yleensä nollamuokkaukseen eli yhtymä siirretään slangijohdokseen sellaisenaan, esimerkiksi *kans-akoulu* > *kans+ø+is*.

SLANGIJOHDOSTEN TAVUNRAJAINEN KONSONANTTIAINES:
KOKOAVA KATSAUS

Muokkausta koskevia havaintoja voidaan täydentää ottamalla huomioon eri konsonanttien säilyttäminen katkaisun yhteydessä, toisin sanoen se, millaista konsonanttiainesta katkaisun yhteydessä on kantasana otettu mukaan slangijohdokseen. Jos esimerkiksi kantasana on ollut valmiina tarjolla jokin slangijohdokseen haluttava äännejono, se on voitu katkaisun yhteydessä ottaa mukaan sellaisenaan, eikä sitä niin muodoin ole tarvinnut rakentaa muokkaamalla. Taulukossa 8 on mukana kustakin konsonantista sekä muokatessa lisättyjen konsonanttien määrä että kantasanaa siirrettyjen konsonanttien määrä konso-

nantin eri esiintymisasemissa. Täten taulukko 8 kertoo kattavasti, millaisissa asemissa kukin konsonantti esiintyy aineiston slangijohdoksissa.

konsonantti	X	XX	X-	-Y-	-YY	N yht.
<i>l</i>	17	19	87	14	–	137
<i>r</i>	5	6	84	10	–	105
<i>n</i>	25	11	70	3	–	109
<i>m</i>	19	11	26	10	–	66
<i>v</i>	26	–	–	14	–	40
<i>j</i>	3	–	–	3	–	6
<i>s</i>	15	34	45	154	2	250
<i>h</i>	10	–	19	1	–	30
<i>k</i>	27	78	19	80	106	310
<i>t</i>	15	20	48	62	8	153
<i>p</i>	22	24	13	9	21	89
<i>η</i>	–	0	21	–	–	21
<i>f</i>	0	4	1	5	0	10
<i>g</i>	4	2	1	1	0	8
<i>d</i>	6	1	0	8	0	15
<i>b</i>	3	3	1	1	0	8

Taulukko 8. Eri konsonanttien esiintymisasemat tutkimusaineistossa (N), mukana sekä kantasanasta siirretyt että johdosta muodostettaessa lisätyt konsonantit; X = konsonantti yksinään, XX = konsonantti vokaalinjälkeisenä geminaattana, X- = konsonantti jonon alkukomponenttina, -Y- = konsonantti yhtymän jälkikomponenttina (tai pitemmän yhtymän sisällä), -YY = konsonantti konsonantinjälkeisenä geminaattana.

Taulukko 8 vahvistaa sitä kuvaa, joka edellä on alkanut hahmottua eri konsonanttien fonesteettisesta roolista slangijohdoksissa. Kaikkiaan slangimuodosteissa suositaan ehkä yllättävänkin suppeaa kombinaatiovalikoimaa: kuten edellä mainittiin, tarjolla olisi kyllä vaihtoehtoja tuottaa hyvinkin monenlaisia konsonanttijonoja, jotka voisivat poiketa yleis-kielen jonoista paljonkin. Näitä vaihtoehtoja antavat katkaisukohdan valinta ja etenkin kannanloppuisen konsonanttiaineksen muokkauskeinot.

Dentaaliresonantit *l*, *r* ja *n* esiintyvät slangijohdoksissa tyypillisesti aloittamassa *s*-loppuista konsonanttiyhtymää, jossa usein on keskimmäisenä jäsenenä *t*; myös *kk*-geminaatan etisinä resonantit ovat yleisiä. Jononalkuisen aseman (X-)osuudet kaikista esiintymisasemista ovat dentaaliresonanteilla seuraavat: *r* 80,0 %, *n* 64,2 % ja *l* 63,5 %. *t*:tä käytetään yleensä resonanttialkuisen sibilanttiloppuisen yhtymän keskimmäisenä jäsenenä tai sitten aloittamassa kaksijäsenistä yhtymää *ts*, milloin edeltävää resonanttia ei ole käytettävissä eli asemissa -Y- ja X-, joiden yhteisosuus kattaa kaikista *t*:n esiintymistä 71,9 %. *s*:n käyttö taas painottuu selvästi juuri konsonanttiyhtymän jälkikomponentiksi; aseman -Y- osuus on 61,6 % kaikista esiintymistä. Tämä tarkoittaa myös sitä, että slangijohdosten *s* on yleensä muokkauksessa lisätty aines, joka puuttuu kantasanasta. Kuten edellä on mainittu, slangijohdosten kaikentyyppiset konsonanttiyhtymät ovat voit-

topuolisesti muokkauksen tulosta. Slangijohdosten leimallisimmat konsonanttiyhtymät sisältävät — eri keinoin tuotettuina — esimerkiksi muodosteisiin *kär-y* > *kär+ts+ä*, *murt-omaahiihto* > *murt+s+i*, *kal-ja* > *kal+ts+u*, *kiilt-okuva* > *kiilt+s+ika*, *kunt-oisuusloma* > *kunt+s+ari*, *pents-iini* > *pents+ø+u*, *tiet-okone* > *tiet+s+ikka*, *its-emurha* > *its+ø+ari*, *fil-tteri* > *fil+s+u*, *min-uutti* > *min+s+a*, *kons-epti* > *kons+ø+u*, *räp-ylä* > *räp+s+ä* ja *kaks-oisvoittajaveto* > *kaks+ø+ari*.

Kahden klusiilin, *k:n* ja *p:n*, esiintyminen painottuu geminaattoihin (XX ja -YY). Enin osa *kk*-geminaatoista on resonantin jälkeisiä, sillä useakin muokkauskeino on tuottanut viljalti nimenomaan *kk*-geminaattaa, kuten muodosteissa *tal-onmies* > *tal+kk+ari*, *ulk-omaalaisopiskelija* > *ulk+k+ari*, *pur-ukumi* > *pur+kk+a*, *herkk-usieni* > *herkk+ø+ari*, *kun-ingas* > *kun+kk+u* ja *penk-inpainajaiset* > *penk+k+arit*. Vokaalinjälkeinen *kk*-geminaatta on sekin yleinen, kuten *neu-vostoliittolainen* > *neu+kk+u*, *rek-isterinnumero* > *rek+k+ari* ja *näkk-ileipä* > *näkk+ø+äri*. Kaikkiaan *k:n* esiintymistä on geminaattoja 59,4 %. Myös konsonanttiyhtymien jälkikomponenttina *k:ta* kyllä käytetään, lähinnä (*t*)*sk*-yhtymässä, esimerkiksi *At-eneum* > *At+sk+i*, *syt-ytin* > *syt+k+ä*. Selvästi *k:ta* pientaajuisemmalla *p:llä* geminaattana esiintyminen (*äl-peelevy* > *äl+pp+äri*, *rep-ortaasi* > *rep+p+ari*) on siltäkin hiukan yleisempää kuin muiden esiintymisasemien yhteisösuus, nimittäin 50,6 % esiintymistä.

Muilla konsonanteilla kuin dentaaliresonanteilla, klusiileilla ja *s:llä* ei ole mitenkään selviä fonesteettisia rooleja. Syitä ovat konsonantin pieni esiintymistäajuus sekä konsonantin käyttöön kohdistuvat fonotaktiset rajoitukset.

Pientaajuisista konsonanteista huomattakoon vielä, että ne kolme ytimeen kuuluvaa konsonanttia, jotka eivät yleiskielen sanoissa esiinny geminaattoina (eli *v*, *j*, *h*), eivät slangimuodosteissakaan näy sopivan geminaatoiksi. Tämä sopii yhteen sen edellä havaitun seikan kanssa, että vierassanoissa esiintyviä harvinaisia konsonanttiyhtymiä ei yleensä oteta mukaan niiden pohjalta tehtyihin slangijohdoksiin. Slangijohdoksia ei pyritä erottamaan yleiskielen sanoista sillä keinoin, että slangijohdoksiin auliisti kelpuutettaisiin kaikenlaisia konsonanttijonoja, jotka ovat yleiskielessä harvinaisia tai kiellettyjä. Hiukan toisenlainen rajoitus koskee *ŋ*-konsonanttia, joka kannanloppuisena on tosin verrattain harvinainen. Jostain syystä *ŋŋ*-geminaatta ei nimittäin ollenkaan kelpaa slangijohdoksiin¹². Silloinkin kun se on ollut kantasanan katkaisualueella, se on aina katkaistu sisältä — samalla tavalla kuin harvat *ŋ*-alkuiset konsonanttiyhtymätkin. Kannanloppuisen *ŋ:n* perään on melkein aina lisätty muokattaessa *kk*-geminaatta, joka *ts:n* ohella on slangin tärkeitä fonesteemeja. Esimerkeiksi käyvät muodosteet *raŋ-ŋaistuspotku* > *raŋ+kk+ari* ja *Friŋ-ŋilla(.suvun lintu)* > *Friŋ+kk+u* (pro esim. **raŋŋ+ø+ari*, **Friŋŋ+ø+u*).

KANTASANAN RAKENTEN VAIKUTUS MUOKKAUSKEINON VALINTAAN

Tunnetusti slangijohdoksia muodostetaan pitkistä kantasanoista useammin kuin lyhyistä. Hyvin usein slangijohdos on lyhyempi kuin kantasansa, ja yksi motiivi slangijohdosten muodostamiseen on varmastikin tarve lyhentää pitkiä ilmauksia. Monet kantsa-

¹² Huomattakoon, että vielä vanhoissa kansanmurteissa *ŋŋ*-geminaatta oli Etelä-Suomessa yhtä vieras kuin slangin keskeinen fonesteemi *ts*-yhtymä.

noista ovatkin yhdyssanoja. Tarkastelen seuraavassa sitä, onko eri muokkauskeinojen käytössä eroja kantasanan pituuden mukaan. Pituuden mukaan sanoja voi tietysti jakaa ryhmiin monella tavalla. Olen päätenyt tässä tutkimuksessa kahtiajakoon, jossa olen laske-
nut *pitkiksi* sanoiksi yhdyssanat (tavulukuun katsomatta) sekä vähintään nelitavuiset yhdistämättömät sanat ja *lyhyiksi* enintään kolmitavuiset yhdistämättömät sanat. Kaksitavuisia kantasanoja on niin vähän, että niiden varaan ei lyhyiden sanojen ryhmää voi rakentaa¹³.

Vertailussa ovat mukana vain sellaiset tapaukset, joissa kannan muokkaus on mahdollista. Poissa ovat siten esimerkiksi geminaattaan tai jäykkään konsonanttiyhtymään loppuvat kannat, joissa ainoa vaihtoehto on nollamuokkaus. Mukana on 498 slangijohdosta, joista lyhyihin kantasanoihin perustuu 33,1 % (165) ja pitkiin 66,9 % (333). Eripituisista kantasanoista katkaistujen kantojen muokkaus jakaantuu eri keinojen osalle taulukon 9 ilmoittamin prosenttiosuuksin.

	1	2	3	4	
kantasana lyhyt	19,4 %	46,1 %	11,5 %	23,0 %	(= 100 %)
kantasana pitkä	28,8 %	16,8 %	19,5 %	34,9 %	(= 100 %)

Taulukko 9. Eri muokkauskeinojen hyödyntäminen suhteessa kantasanan pituuteen.

Kun kantasana on lyhyt, valitaan muita useammin muokkauskeino 2 eli yhden tai useamman konsonantin lisääminen kantaan. Keino 2 kattaa yksinään kannoista suuremman osan kuin kaksi seuraavaksi käytetyintä keinoa yhteensä. Tyypillisiä muodosteita ovat siis esimerkiksi *det-alji* > *det+sk+u*, *hoit-aja* > *hoit+s+u*, *jäät-elö* > *jät+sk+i*, *kät-evä* > *kät+s+y*, *kok-elas* > *kok+s+u* ja *hot-elli* > *hot+sk+u*. Vastaavasti kun kantasana on pitkä, keinoa 2 käytetään harvemmin kuin mitään muuta: jopa keino 3 osuus on suurempi, vaikka se ei ole mahdollinen kannan loppuessa obstruenttiin. Sellaiset pitkään kantasanaan pohjautuvat muodosteet kuin *lent-okone* > *lent+s+ikka* ja *tul-itikku* > *tul+ts+a* ovat siten varsin harvinaista lajia.

Niissä muodosteissa, joissa muokkauskeino on kantasanan pituuteen nähden harvinaista lajia, voidaan havaita eräitä säännönmukaisuuksia. Mikäli muokatessa on sovellettu keinoa 2, vaikka kantasana on pitkä, on usein kyseessä sellainen kanta, johon on helposti saanut muodostetuksi *ts*-jonon, kuten *tiet-okone* > *tiet+s+ikka*. Jos taas keinoa 2 ei ole käytetty, vaikka kantasana on lyhyt, päättyy kanta usein sellaiseen konsonanttiin, jonka avulla slangijohdokseen ei voi muovata *ts*-jonoa, esimerkiksi *s*:ään, kuten johdoksessa *as-ema* > *as+s+a*.

Muokkauskeino 2 käyttäminen eroaa kaikkiaan varsin paljon muiden keinojen käytöstä korrelaatiossaan kantasanan lyhyiden kanssa. Sen vuoksi keinolla 2 muokattu slangijohdos kykenee antamaan kantasanaan vihjeen, joka kertoo sanan olevan todennäköisemmin harvinaisempaa lyhyttä tyyppiä kuin yleisempää pitkää tyyppiä.

¹³ Kolmitavujen hahmottamista slangijohdosten muodostamisen kannalta lyhyiksi sanoiksi tukee erään teinikäisen kielenoppaani lausahdus. Aikaan, jolloin *Titanic*-elokuva oli nuorten puheenaiheena, kysyin, käytetäänkö elokuvan nimestä mitään slangimuodostetta. Kielenopas vastasi, että ei käytetä, koska »noin lyhyistä sanoista ei tarvitse muodostaa slangisanaa».

Suomen kielen vanhassa sanastossa esiintyy lukuisia johdostyyppisiä, joiden äännerakenteen suhde kantasanansa rakenteeseen muistuttaa monilta osin slangijohdosten suhdetta kantasanoihinsa; tähän yhtäläisyyteen on kiinnittänyt huomiota myös ainakin Osmo Nikkilä (1998: 81). Vanhassa sanastossa tapaa varsinkin samanlaisia tavunrajaisen konsonanttiaineksen äännevaihteluita, joita edellä on tarkasteltu kannanlopun muokkauksen yhteydessä (tällaisista sanoista ks. etenkin Nikkilä 1998 sekä siinä mainittua kirjallisuutta). Ne prosessit, joita nimitän muokkauskeinoiksi, eivät ole uusi ilmiö suomen kielessä. Seuraavassa mainitsen muutamia esimerkkejä tuollaisista äännesuhteista vanhassa sanastossa; niiden rinnalla annan esimerkkejä vastaavista suhteista slangijohdosten ja niiden kantasanojen välillä.

Olen ryhmitellyt tarkasteltavat sanaparit eri muokkauskeinojen ilmentämien morfofonologisten suhteiden mukaan. Vaikka vanhassa sanastossa johtosuhde ei välttämättä aina ole selvä, olen käyttänyt vanhaa sanastoa ja slangijohdoksia kuvatessani havainnollisuuden vuoksi samaa merkintätapaa. Samasta syystä slangijohdosten muokkauksessa lisätty konsonanttiaines on kirjoitettu yhteen slangisuffiksin kanssa. Vanhaan sanastoon kuuluvat esimerkit on lihavoitu.

Muokkauskeino 1:

räik+kä < **räik-eä** kuten *ik+kari* < *ik-ioma* (tai toisin päin *lek+ari* < *leik-kikoulu*), **pet+tu** < **pet-äjä** kuten *päät+täri* < *päät-epysäkki* (tai toisin päin *pot+is* < *pot-tuteatteri*), **käp+pä** < **käp-älä** kuten *käp+päri* < *käp-ylintu* (tai toisin päin *hyp+äri* < *hyp-pyheitto*), **sank+ka** < **sank-ea** kuten *henk+kari* < *henk-ilöllisyystodistus*, **valk+ko** < **valk-ea** kuten *valk+kari* < *valk-oviini*, **kerk+ko** < **kerk-eä** kuten *nark+kari* < *nark-omaani*, **kint+tu** < **kint-ere** kuten *synt+täri* < *synt-ymäpäivä*, **kimp+pu** < **kimp-ale** kuten *amp+pari* < *amp-iainen*. On myös kolmiportaisia vaihtelusuhteita: *sojo* ~ *soikea* ~ *soikko* kuten *jalis* ~ *jalkis* ~ *jalkkis* < *jalkapallo*.

Muokkauskeino 2:

mat+ka < **mat-ala** kuten *synt+kä* < *synt-ytin*, **sis+ko** < **sis-ar** kuten *as+ka* < *as-ia*, **hap+la** < **hap-ea** kuten *pap+la* < *pap-iljotti*, **myk+rä** < **myk-y** kuten *tik+ru* < *tik-ari*, **äk+sy** < **äk-eä** kuten *räk+sä* < *räk-ättirastas*, **hup+su** < **hup-a(kko)** kuten *kop+su* < *kop-io*, **jol+sa** < **jol-o** kuten *kil+sa* < *kil-ometri*, **kär+sy** < **kär-y** kuten *bor+so* < (*Sylvia*) *bor-in*, **pen+ska** < **pen-i** kuten *pon+sku* < *pon-inhäntä*.

Muokkauskeino 3:

jur+kka < **jur-a** kuten *ter+kka* < *ter-oitin*, **vin+kka** < **vin-a** kuten *pun+kku* < *pun-aviini*, **pil+kka** < **pil-a** kuten *tel+kka* < *tel-evisio*, **im+ppa** < **im-isä** kuten *om+ppu* < *om-ena*.

Vanhojen sanaparien rinnalla mainituissa slangiesimerkeissä äännevaihtelut tapahtuvat kantasanan ja slangijohdoksen kesken, mutta myös samasta kantasanasta muodostettujen slangijohdosten kesken esiintyy useasti samanlaista vaihtelua, esimerkiksi *ruokkis* ~ *ruokis* < *ruokatunti*, *psykka* ~ *psyka* < *psykologia*, *rauttis* ~ *rautis* < *rautatieasema*, *syntti* ~ *syntikka* < *syntetisaattori*, *oppari* ~ *opari* ~ *oppis* ~ *opis* < *oppikoulu*.

Tiivistäen voi todeta, että slangin sananmuodostuksessa sekä slangijohdosten ja niiden kantasanojen äännerakenteen suhteessa kertautuvat ikivanhat morfofonologiset ilmiöt.

SUFFIKSIN LIITTÄMINEN

Tässä jaksossa etsitään merkkejä eri slangisuffiksien mahdollisesta työnjaosta, toisin sanoen siitä, voidaanko osoittaa, että esimerkiksi katkaisukohdan tai muokkauskeinon valinta olisi kytköksissä slangisuffiksin valintaan. Tästä tarkastelusta ovat poissa ne harvat sanat, joissa kaikki suffiksit eivät ole olleet valittavissa¹⁴.

Suffiksaatiossa toteutetaan useimmiten jokin seuraavista kolmesta liitoksesta: (muokatun) kannan perään lisätään joko 1) *-ari* tai 2) *-is* tai 3) pelkkä vokaali (tavallisesti *-u* tai *-a*)¹⁵. Aineistossa esiintyy lisäksi muutamia muitakin suffikseja, jotka kaikki ovat pientaajuisia: sanoja, joissa niitä on käytetty, on yhteensäkin alle 50. Nämä suffiksit ovat kaksitai kolmetavuisia. Yleisin on *-ik(k)a*, jota harvinaisempia ovat esimerkiksi *-itsu*, *-inderi* ja *-uri*.

Seuraavaksi verrataan eri slangisuffiksien jakaumaa koko tutkimusaineistosta lasketuna. Taulukko 10 kertoo suffiksien *-ari*, *-is*, *-u* ja *-a* osuuden koko aineistosta. Sarake »muu» sisältää kaikki muut suffiksit. Niille on yhteistä, että niitä käytetään hyvin harvoin: niiden osuudet vaihtelevat alle prosentista pariin prosenttiin tutkimusaineiston johdosista. Tähän ryhmään kuuluvat pelkän vokaalin sisältävät suffiksit *-o*, *-i* ja *-e* sekä edellä mainitut muut harvinaiset suffiksit.

<i>-ari</i>	<i>-is</i>	<i>-u</i>	<i>-a</i>	muu	N
35,9	23,6	17,1	12,8	10,7	836

Taulukko 10. Eri slangisuffiksien jakauma tutkimusaineistossa (%).

Suffiksin *-ari* osuus on siis runsas kolmannes koko aineiston tapauksista. Noin neljännes slangijohdosista on muodostettu suffiksilla *-is* ja loput noin 40 % tapauksista joko yksinäisvokaalin muodostamalla suffiksilla tai sitten jollakin harvinaisella useampitavuisella suffiksilla (kuten *-ik(k)a* tai *-itsu*). Sekä *-ari* että *-is* hahmottunevat kielenkäyttäjien mielessä jollain tapaa itsenäisiksi elementeiksi, pelkkä vokaali ei ehkä yhtä selvästi. Jatkotarkastelussa kaikki pelkän vokaalin sisältävät suffiksit onkin yhdistetty yhdeksi ryhmäksi, johon on vielä laskettu mukaan harvinaisten kaksitai kolmetavuisien suffiksien vähät esiintymät. Nämä kaikki yhdessä muodostavat ryhmän »muu suffiksi»; suffikseilla on siis kolmijako *-ari*, *-is* ja »muu». Seuraavassa tarkastellaan noiden kolmen suffiksityypin osuuksia eri tavoin muodostettujen kantojen liittämissä. Kantasanan katkaisukohdan ja valitun muokkauskeinon mukaan eriytyviä tapausryhmiä on eroteltu neljä (tyypit A–D); osin nuo ryhmät limittyvät keskenään.

Ensimmäinen tapausryhmä (A) kuvaa tilannetta, jossa kantasanan tavunrajainen kon-

¹⁴ Sanoja on vain 15 ja niihin sisältyvät aineiston kaikki verbit; slangijohdosten muodostaminen verbeistä on todella harvinaista.

¹⁵ Esitän tekstissä aina takavokaalisessa asussa suffiksit, joilla vokaalisoinnun vuoksi on sekä taka- että etuvokaalinen variantti, esim. *-ari* (pro *-ari* ~ *-äri* tai *-Ari*).

sonanttiaines on sellaisenaan otettu mukaan slangijohdokseen (eli katkaisu jäljestä ja nollamuokkaus). A-tyypissä ovat mukana kaikentyyppiset säilytetyt konsonanttiainekset (yksinäiskonsonantit, geminaatat ja erilaiset yhtymät), ja kaikkiin on siis sovellettu muokauskeinoa 4, nollamuokkausta:

(A)	<i>-ari</i>	<i>-is</i>	muu	N
	42,0 %	47,0 %	11,0 %	319

Tapausryhmä A edustaa yleisintä slangijohdosten tyyppiä, kun asiaa tarkastellaan kantasanan katkaisun ja kannan mahdollisen muokkauksen näkökulmasta: lähes 40 % aineiston slangijohdoksista on sellaisia, joissa tavunrajainen konsonanttiaines on otettu mukaan johdokseen sellaisenaan ja suffiksi on liitetty kantaan sitä muokkaamatta. Tällaisissa muodoiteissa käytetään lähes pelkästään kahta yleisintä suffiksia: suffiksi *-is* on liitetty kantaan liki 50 prosentissa tapauksista, ja suffiksin *-ari* osuuskin on yli 40 %. Esimerkkejä tällaisista muodoiteista ovat *pes-äpällo* > *pes+ø+is*, *ilt-aloma* > *ilt+ø+is*, *vill-atakki* > *vill+ø+is*, *kev-ytmoottoripyörä* > *kev+ø+ari*, *kesk-iolut* > *kesk+ø+ari* ja *tikk-ukaramelli* > *tikk+ø+ari*. Suffiksinsa osalta harvinaista lajia edustaa *konv-entti* > *konv+ø+a* (pro **konv+ø+is* tai **konv+ø+ari*).

Toinen tapausryhmä (B) pitää sisällään ne tapaukset, joissa kantasanan katkaisualueella sijainnut geminaatta tai konsonanttiyhtymä on katkaistu sisältä, riippumatta siitä, millä tavoin kannan loppua on muokattu:

(B)	<i>-ari</i>	<i>-is</i>	muu	N
	22,6 %	11,6 %	65,9 %	164

Tapausryhmään B kuuluu noin viidennes aineiston slangijohdoksista; se on siis selvästi harvinaisempi tyyppi kuin tyyppi A. Eri suffiksien suhteelliset osuudet ovat tyyppiin A verrattuna jokseenkin vastakkaiset: »muu» suffiksi on tapausryhmässä B hallitseva. »Muiden» suffiksien osuus on jopa noin kaksi kertaa suurempi kuin A-tyypissä yleisten suffiksien *-ari* ja *-is* osuus yhteensä. Esimerkkejä suffiksiltaan yleisestä johdostyyppistä ovat *pon-tikka* > *pon+ø+u*, *eη-lanti* > *eη+kk+u*, *kap-teeni* > *kap+ø+u* ja *kun-niajuoksu* > *kun+ø+u*; harvinaisempaa lajia ovat esimerkiksi *lip-putoimisto* > *lip+ø+ari* ja *progressiivinen pop(.musiikki)* > *prog+g+is*. Vaikuttaa siltä, että suffiksin laatu siis kykenisi antamaan vihjeen kantasanan katkaisukohtaan sijainnista: *ari-* tai *is-*suffiksin käyttö vihjaisi, että kantasana on katkaistu todennäköisesti katkaisualueen jäljestä, ja »muu» suffiksi taas vihjaisi, että sana on katkaistu katkaisualueen (eli geminaatan tai konsonanttiyhtymän) sisältä.

Tyyppiin C on laskettu mukaan kaikki sellaiset kannat, joita on muokattu keinolla 2, toisin sanoen kannat, joiden perään on lisätty konsonantti tai konsonanttiyhtymä:

(C)	<i>-ari</i>	<i>-is</i>	muu	N
	12,1 %	0,7 %	87,2 %	149

Keinolla 2 muokattuja slangijohdoksia on aineiston tapauksista vajaat 20 %. Ilmenee, että kun kanta on muokattu keinolla 2, on suffiksi lähes aina ryhmään »muu» kuuluva, yleensä

siis pelkkä vokaali. Keinolla 2 muokatuista johdoksista melkein 90 prosentissa on ryhmän »muu» suffiksi. Lopuissa tapauksissa on suffiksina käytännössä aina *-ari*. Edellä käsitellyssä tyyppissä A kantasana oli katkaistu aina katkaisualueen jäljestä (+ nollamuokaus). Myös keinolla 2 muokatut kannat ovat syntyneet voittopuolisesti katkaisemalla sana katkaisualueen jäljestä. On kuitenkin niin, että C-tyypin keinolla 2 muokatut kannat saavat etupäässä jälkeensä »muun» suffiksin, A-tyypin nollamuokatut kannat taas joko suffiksin *-is* tai *-ari*. Kantasanan yhteinen katkaisukohta alueen jäljestä ei siis tässä tapauksessa yksin anna vihjetä slangijohdoksen perään liitettävän suffiksin laadusta, vaan muokauskeinon valinta vaikuttaa asiaan ratkaisevasti.

Tyyppissä C suffiksinsa osalta tyyppillisiä ovat esimerkiksi muodosteet *et-ana* > *et+sk+u*, *ban-aani* > *ban+sk+u*, *räp-ylä* > *räp+s+ä*, *murt-omaahiihto* > *murt+s+i* ja *trak-tori* > *trak+s+a*; harvinaista tyyppiä on esimerkiksi *et-iketti* > *et+sk+ari* (pro esim. **et+sk+a*). Tavallaan muokauskeinon 2 käyttämiseen rinnastuvat ne muodosteet, joissa vokaaliloppuisen kannan perään on lisätty konsonantti tai konsonanttiyhtymä. Kuten alumpana ilmeni, niitä on aineistossa vain 13, mutta niissä suffiksi on valittu samoin periaattein kuin muokauskeinon 2 yhteydessä: 10 tapauksessa suffiksi on nimittäin kategoriata »muu», esimerkiksi *pi-ha* > *pi+tsk+u*.

Tyyppissä D ovat mukana ne tapaukset, joissa sana on katkaistu katkaisualueen jäljestä ja kanta on muokattu geminaattaloppuiseksi (keino 1 tai 3), sekä lisäksi ne tapaukset, joissa katkaistu on tapahtunut alueen edestä ja syntyneen vokaaliloppuisen kannan perään on lisätty geminaatta:

(D)	<i>-ari</i>	<i>-is</i>	muu	N
	50,2 %	10,8 %	39,0 %	231

Aineiston slangijohdoksista runsas neljännes kuuluu tyyppiin D. Yleisin suffiksi tapausryhmään D kuuluvissa muodosteissa on *-ari*; sen osuus on melko tarkkaan 50 %. Myös »muun» suffiksin käyttö on suhteellisen yleistä, *is*-suffiksin puolestaan verrattain harvinaista. Myös tyyppissä B oli suffiksi *-is* samalla tavoin »aliedusteilla», mutta muiden kahden suffiksityyppin (*-ari* ja »muu») yleisyysero on päinvastainen tyypeissä B ja D. Tyyppiin D sisältyvien muodosteiden yleisintä lajia (suffiksina *-ari*) edustavat esimerkiksi *nimikirjoitus* > *nim+m+ari*, *al-ushousut* > *al+kk+arit*, *amp-iainen* > *amp+ p+ari* ja *pyöräilyhousut* > *pyö+kk+ärit*; sängen yleisiä ovat silti myös sentyyppiset »muun» suffiksin sisältävät muodosteet kuin *el-okuva* > *el+l+u* ja *väl-itunti* > *väl+kk+ä*. Sitä vastoin suffiksin osalta harvinaista lajia on esimerkiksi *kirk-onrotta* > *kirk+k+is* 'eräs leikki' (pro esim. **kirk+k+ari*).

Asiaa voi tarkastella vielä suffiksien näkökulmasta, jolloin suffiksin valintaan sisältyvät vihjeet voi hahmotella seuraavaan muotoon:

1) Jos suffiksina on *-is*, on edeltävä konsonanttiaines varsin todennäköisesti siirretty muuttamattomana kantasanaa slangijohdokseen. Kaikista *is*-suffiksin esiintymistä on 76,1 % tällaisissa muodosteissa; *is*-suffiksin käyttö keskittyy siis vahvasti tähän johdotyyppiin.

2) Jos suffiksina on *-ari*, ei kantasanan konsonanttiainesta eli katkaisualuetta todennäköisesti silloinkaan ole katkaistu sisältä, vaan konsonanttiaines on joko siirretty slangijohdokseen sellaisenaan tai mikäli suffiksin edellä on geminaatta, se on todennäköisesti

syntynyt muokattaessa säilytetyn katkaisualueen loppua geminoimalla tai lisäämällä geminaatta kannan perään. Geminaatan lisäämiseen rinnastuu vokaaliloppuisten kantojen tyypillinen käsittely, jossa vokaalin perään lisätään geminaatta; lajin sanat erottuvat yleensä hyvin määrarakenteisuutensa vuoksi: tavallisesti tällaisen johdoksen rakenne on diftongi+*kk+ari*. Kaikkiaan *ari*-suffiksin antama vihje kantasanaasta on heikompi, monitulkintaisempi, kuin *is*-suffiksin.

3) Jos suffiksi on jokin muu (käytännössä yleensä siis pelkkä vokaali) ja suffiksin edellä on konsonanttiyhtymä, on yhtymä todennäköisesti muokkaamalla rakennettu. On lisäksi todennäköistä, että tällaisen suffiksin edellä oleva konsonanttiaines ei sisällä kantasanan konsonanttiainesta kokonaan, vaan katkaisualue on katkaistu sisältä. Näiltä osin »muun» suffiksin antama vihje on varsin selvä. Ainoa johdostyyppi, jossa esiintyy »muita» suffikseja suhteellisen paljon näiden kahden tyypin lisäksi, on sellainen, jossa säilytetty kanta on muokattu geminaattaloppuiseksi.

On syytä vielä mainita, että silloin, kun muodosteessa on odotuksenvastainen suffiksi, on hyvin usein kysymys toisen asteen muodosteesta. Tällaisessa tilanteessa kyseisestä kantasanaasta on jo varhemmin muodostettu slangijohdos, joka tavallisesti on suffiksiltään odotuksenmukainen. Esimerkiksi B-tyypin yhteydessä mainittiin rakenteeltaan harvinainen muodoste *prog-ressiivinen pop(.musiikki)* > *prog+g+is*, jossa suffiksina on *-is* siitä huolimatta, että kantasanan katkaisualue on katkaistu sisältä. Tällaisessa tapauksessa käytetään tyypillisesti luokkaan »muu» kuuluvaa suffiksia. Mainitusta kantasanaasta onkin muodostettu myös tyypiltään odotuksenmukainen slangijohdos *prog+ø+e*, joka on näistä kahdesta vanhempi.

PÄÄTELMIÄ

Edellä havaittiin, että erilaisten katkaisualueiden kesken on eroja siinä, miten todennäköisesti sana katkaistaan alueen sisältä, miten todennäköisesti jäljestä: eräät konsonanttiainekset pääsevät slangijohdokseen kokonaisina todennäköisemmin kuin toiset. Koska kanta on melkein aina konsonanttiloppuinen, otetaan katkaisualueen yksinäiskonsonantti yleensä mukaan slangijohdokseen. Sanan katkaiseminen katkaisualueen sisältä on tavallisinta silloin, kun alueella on geminaatta tai sellainen konsonanttiyhtymä, jota ei voi muokata.

Edellä esiteltiin myös huomioita siitä, millä tavoin eri konsonantteihin loppuvia kantoja todennäköisesti muokataan slangijohdoksia rakennettaessa. Todennäköisyyksien nojalla slangijohdoksen konsonanttiaineksen synnystä voi tehdä päätelmiä, jotka taas auttavat hahmottamaan sitä, millainen konsonanttiaines kantasanaassa on, samoin kuin sitä, onko kantasana lyhyt vai pitkä. Mikäli kantasana on lyhyt, esiintyvät dentaaliresonantit (*l, r, n*) ja *t* tyypillisesti *s*-loppuisen konsonanttiyhtymän alkukomponentteina; hyvin yleinen on kolmen konsonantin jono tyyppiä resonantti+*t+s* (kuten *kär-y* > *kär+ts+ä*). Mikäli taas kantasana on pitkä, on dentaaliresonanttien jäljessä useimmiten *kk*-geminaatta (kuten *ol-ohuone* > *ol+kk+ari*). Myös ilman edeltävää resonanttia ovat *ts*-yhtymä ja *kk*-geminaatta keskeisiä fonesteemeja (esim. *hoit-aja* > *hoit+s+u*, *rek-isterinnumero* > *rek+k+ari*). Kaikkiaan voi todeta, että slangijohdot, joissa on käytetty slangin tärkeimpiä fonesteemeja, erottuvat rakenteensa perusteella hyvin yleiskielen sanoista.

Niin ikään tutkimuksessa ilmeni, että johdoksen päättävä slangisuffiksi kertoo jotain siitä, miten edeltävää konsonanttiainesta on käsitelty katkaisun ja muokkauksen yhteydessä; slangisuffiksikin kykenee siis antamaan viitteitä kantasanan rakenteesta. Mikäli suffiksina on *-is*, on katkaisualue yleensä siirretty kokonaisuena ja muokkaamattomana slangijohdokseen. Näin on usein laita silloinkin, jos suffiksina on *-ari*, mutta mikäli edellä on geminaattakonsonantti, se on tavallisesti synnytetty geminoimalla katkaisualueen päättänyt konsonantti. Muiden suffiksien tehtävä on osoittaa, että edellä oleva konsonanttiyhtymä on muokkaamalla rakennettu. Olipa tällaisen suffiksin edellä millainen konsonanttiaines tahansa, on todennäköistä, että kantasanan katkaisualue ei ole siinä kokonaan mukana.

Yhtäältä voisi odottaa, että slangijohdot olisivat muodostustavoiltaan hyvinkin mielivaltaisia. Itse asiassa vaikuttaa siltä, että slangintutkimuksessa on yleensä vähintäänkin implisiittisesti ajateltu näin olevankin. Onhan slangi esimerkiksi ulkopuolella kaiken sen tietoisien kielenohjailun, jonka alaisena yleiskielen variantit ja sananmuodostus ainakin jossain määrin ovat. Lisäksi slangille on monella tapaa leimallista erilaisten konventioiden rikkominen: esimerkiksi tabuaiheet keräävät slangissa suuria synonyymiparvia, yksinäisklusiilien astevaihtelusta on käytännöllisesti katsoen luovuttu ja nominatiivissaan *e*-loppuiset sanat taipuvat morfofonologisesti yksinkertaisina *nalle*-tyypin *e*-vartaloina. Kuten edellä olen pyrkinyt osoittamaan, todellisuudessa slangijohdosten muodostaminen on pitkälti säännöttyä, joskin nuo säännöt ovat syntyneet ilman ohjailua.

Toisesta näkökulmasta katsoen taas voi pitää jopa odotuksenmukaisena, että slangin sananmuodostus on niinkin pitkälti säännöttyä kuin se on, onhan tästä ominaisuudesta viestinnällistä hyötyä slanginkäyttäjille. Viestinnän selkeyden tarpeet ohittavat tässä tarpeen rikkoa konventioita. Sama ilmenee eräissä muissakin slangin ominaispiirteissä, jotka myös kertovat siitä, että ei slangissakaan kaikki ole mahdollista. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, että geminaattaklusiilien astevaihtelu toimii varsin säännöllisenä, sekä siinä, että *is*-loppuiset slangijohdot taipuvat morfofonologisesti mutkikkaan *varis*-tyypin, eivät yksinkertaisemman *kauris*-tyypin mukaan puhumattakaan yksinkertaisimmasta *Texas*-tyypistä. Slangin konventionaalisuudet kertovat osaltaan paljon sekä kielen homeostaattisuudesta, kyvystä suojella rakennettaan liian radikaaleilta mullistuksilta, että kielenkäyttäjien sociolingvistisestä konservatiivisuudesta, joka niin ikään jarruttaa kovin rajuja muutosten tapahtumista kielessä.

On selvää, että slanginkäyttäjät tuntevat sananmuodostussäännöt vain tiedostamattomalla tasolla. Säännösten soveltaminen slangijohdoksia muodostettaessa tapahtuu tiedostamattomasti, ja myös niitä viestinnän etuja, jotka säännönmukaisuus tuo muassa kuulijalle, hyödynnetään tiedostamattomasti. Sääntöjen hallinnan tasokin saattaa vaihdella yksilöittäin esimerkiksi sen mukaan, missä määrin eri yksilöt ylimalkaan käyttävät slangia. Tutkimuksessa ilmenneiden muodostussääntöjen tuomista eduista keskeisin on se, että usein slangijohdos antaa melkoisesti tietoa kantasanaan, esimerkiksi siitä, millainen se on äänne- ja muotorakenteeltaan, ja siitä, mikä osa slangijohdoksesta on mukana kantasanasakin. Samalla slangijohdos siis välittää kuulijalle tietoa siitä, mikä johdoksen merkitys on. Lyhyesti sanottuna muokkauksen ja suffiksaation säännönmukaisuudet luovat yhdessä sangen vahvan indeksisen elementin, joka viittaa slangijohdoksen rakenteesta kantasanan rakenteeseen eli johdoksen merkitykseen.

Se, että johdos antaa tällä tavoin vihjeitä kantasanaan, on hyödyllistä jo senkin

▷

vuoksi, että slangijohdoksessa on usein mukana vain pieni osa kantasanan alusta. Samasta syystä erilaisista kantasanoista syntyy katkaisun yhteydessä helposti homonyyminen kanta. Slangijohdoksen tulkinta on sitä helpompaa, mitä tarkemman vihjeen johdos kykenee kantasanastaan antamaan. Viestinnän kannalta kaikki äänteelliset säännönmukaisuudet, jotka vallitsevat johdoksen ja kantasanan kesken, ovat hyödyksi vaikkapa silloin, kun kielenkäyttäjät kuulee uuden muodosteen ensimmäistä kertaa. Sanaston uusiutuminen on slangissa tunnetusti nopeaa, ja mainitut säännönmukaisuudet ohjaavat kuulijaa tunnistamaan uuden muodosteen merkitystä.

Sananmuodostussäännöt eroavat toisistaan siinä, miten luotettavia niiden antamat vihjeet ovat: jotkin säännöt näkyvät sallivan poikkeuksia niukasti, toiset enemmän, ja enemmän poikkeuksia sallivat säännöt antavat tietysti epävarmempia vihjeitä kantasanan rakenteesta. Muodostussääntöjen rikkominen on siis suhteellinen käsite, mutta yksinkertaisuuden vuoksi olen käyttänyt tässä kirjoituksessa termiä *sääntö*, vaikka se onkin jyrkähkö kuvattaessa tarkasteltuja tendenssejä.

Yksinkertaistetusti asian voisi ilmaista niin, että sananmuodostuksen säännöllisyys ilmenee siten, että määrätapauksessa voidaan osoittaa jonkin vaihtoehtoisista muodostustavoista olevan todennäköisempi kuin muut. Muodostussäännöt ovat myös siinä määrin päällekkäisiä, että toisinaan samasta kantasanasta on mahdollista muodostaa useampia kuin yksi muodoltaan moitteeton slangijohdos. Säännöstö ei suinkaan aina anna täsmällistä ohjetta siitä, millainen slangijohdoksen tulee olla äännerakenteeltaan. Viestinnän kannalta säännöstön ytimenä on pikemminkin se, millaisia johdoksia ei voi muodostaa rikkomatta sääntöjä. Kaikkiaan säännöstöstä seuraavat vihjeet toimivat voittopuolisesti niin päin, että slangijohdoksen asusta voi tehdä paljonkin päätelmiä kantasanan rakenteesta, mutta useimmiten ei päinvastoin.

Muun sananmuodostuksen tapaan slangijohdosten muodostusta ohjaa yhtäaikaan useita sääntöjä. Siitä seuraa, että käytännössä slangijohdosten säännönmukaisuudessa on eroja: jotkin johdokset ovat muodoltaan odotuksenmukaisempia eli säännöllisempiä kuin toiset; jotkin johdokset ovat siis asultaan osaksi odotuksenmukaisia, mutta osaksi odotuksenvastaisia. Suurin osa tutkimusaineistona olleesta sanastosta on selvästi tulkittavissa muodostustavaltaan säännönmukaisiksi.

Aineistoon sisältyy myös sääntöjä rikkovia muodosteita. Useimmiten ne ovat myöhäisiä variantteja, toisen asteen muodosteita. Kun tilanne on sellainen, että jostain yleiskielen sanasta on aikaisemmin jo muovattu slangijohdos, ensimmäisen asteen muodoste, joka noudattaa muodostussääntöjä, ja kun samasta sanasta halutaan tehdä uusi johdos, on toisinaan pakko käyttää sääntöjen vastaista muodostustapaa.

LÄHTEET

- HUMMELSTEDT, CHRISTER 1987: Det finländska slangordet *slobo* 'ryss' och fonestemet /s/ i helsingforsiskan. – Diverse. Vänskrift till Bertel Fonselius 3.8.1987 s. 89–103. Filologiska institutionen vid Åbo universitet, nordisk filologi, meddelanden 6, Åbo.
- HÄMÄLÄINEN, SIMO 1963: Suomalainen sotilasslangi I. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 273. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- KARLSSON, FRED 1969: Suomen yleiskielen segmentaalifoneemien paradigma. – Virittäjä 73 s. 351–362.
- KARTTUNEN, KAARINA 1979: Nykyslangin sanakirja. WSOY, Helsinki.
- LAALO, KLAUS 1989: Nykysuomen kaksitavuisten nominien nuorin ikäkerrostuma: puhekielen uudennokset. – Seija Aalto, Auli Hakulinen, Klaus Laalo, Pentti Leino & Anneli Lieko (toim.), Kielestä kiinni s. 297–309. Tietolipas 113. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Helsinki.
- NAHKOLA, KARI 1988: Sanatietoja ja typologisia huomioita suomalaisesta sotilasslangista. – Kari Nahkola, Suomen kielen tyyppioppia s. 89–124. Opera fennistica & linguistica 3. Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitos, Tampere.
- NIKKILÄ, OSMO 1998: *nop-ea* → *nop-sa*, *sel-keä* → *sel-vä*: suffiksinvaihto ja suomen sanojen etymologiointi. – Urho Määttä & Klaus Laalo (toim.), Kirjoituksia muotoja merkitysoipista s. 77–101. Folia fennistica & linguistica 21. Tampereen yliopiston suomen kielen ja yleisen kielitieteen laitos, Tampere.
- OLLI, RAILI 1986: Yleiskielestä poikkeava sanasto jyvaskyläläisten ja eteläpohjalaisten puhekielessä. – Aila Mielikäinen (toim.), Nykysuomalaisen puhekielen murros, Jyväskylän osatutkimus, raportti 4 s. 1–32. Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitoksen julkaisuja 32, Jyväskylä.
- PAUNONEN, HEIKKI 1980: Finskan i Helsingfors. – Helsingfors två språk, rapport 1 s. 5–41. Meddelanden från Institutionen för nordiska språk och nordisk litteratur vid Helsingfors universitet B:4, Helsingfors.
- PENTTINEN, ANTTI 1984: Sotilasslangin sanakirja. WSOY, Helsinki.
- RÄISÄNEN, ALPO 1978: Kantasanan ja johdoksen suhteesta. – Virittäjä 82 s. 321–344.
- 1979: Segmentaation ongelmasta suomen kielen johto-opissa. – Virittäjä 83 s. 167–178.
- SAANILAHTI, MARJA – NAHKOLA, KARI 1991: Koululaisslangi Virroilla. Tampereen yliopisto, Virtain tutkimuksia 11. Tampere.
- SUOJANEN, MATTI 1975: Koululaisslangista. – Maija Larmola (toim.), Kouluikäisten kieli. Äidinkielenopettajain liiton vuosikirja XXII s. 171–182. Helsinki.

ASPECTS OF WORD FORMATION IN FINNISH SLANG

The article examines modern Finnish slang words formed on the basis of standard words and which retain the same meaning as the words from which they were derived. The first part of the slang word is the same as that of the standard Finnish word, but the remainder of the word is then different. For the most part, the formation of slang derivatives follows clear rules based on the phonetic structure of the standard words from which they are derived. The formation of slang derivatives does not occur arbitrarily but displays regularity and is thus comparable to other word formation in the language.

The article divides the formation process into three stages, each with its own observable regularities: 1) Clipping. The standard Finnish word is cut at some point between the vowel components of the first and second syllables. This establishes the root for the slang derivative, e.g. *olohuone* ('living room') > *ol-*, *nurmikko* ('lawn, grass') > *nur-*. The root usually ends in a single consonant. 2) Modification. Consonants may be added to the end of the root. This is not essential nor even always possible for phonotactical reasons. If the standard word is long (i.e. a compound word, or otherwise a non-compound with at least four syllables), a geminated consonant is very often formed at the end of the root. The most common is a geminated *k* preceded by a vowel, liquid or nasal, e.g. *ol+kk*. If, on the other hand, the standard word is short, a consonant cluster is generally formed on the end of the root. The most common is the *ts*-cluster preceded by a vowel, liquid or nasal, e.g. *nur+ts*. 3) Derivation. A special slang suffix is added to the root which has no semantic content and thus the meaning of the slang word is the same as the corresponding standard word. The choice of suffix depends to a large extent on the nature of the clipping and modification. For example, when modification has produced gemination, the suffix *-ari* is often added as the new end of the word, e.g. *ol+kk+ari* ('living room'). If, on the other hand, modification has produced a consonant cluster, the suffix is usually merely a vowel, e.g. *nur+ts+i* ('lawn, grass'). In the event that the consonantal elements of the standard word and its slang derivative are identical, the suffix *-is* is often used, e.g. *jalkapallo* > *jalk+is* ('football').

The structural regularity of slang derivatives means that they are able to convey information about the corresponding word in the standard language, for example what kind of phonetic structure it has, and about what part of the slang derivative is from the standard word. The structure of the slang derivative thus also provides the listener with a clue about the meaning of the derivative. In terms of communication, this is beneficial because

the regeneration of slang vocabulary is known to be rapid and because only a small part of the beginning of the corresponding word of the standard language is included in the slang variant.

Older Finnish words include many derivative types whose phonetic structure in relation to the root structure is similar in many ways to the relationship of slang derivatives to their roots, e.g. the ancient *sis+ko* < *sis-ar* and the slang word *as+ka* < *as-ia*. In fact, very old morpho-phonological phenomena are repeated in the formation of slang words and in the relationship between the phonetic structure of slang derivatives and their roots. ■

Kirjoittajan osoite (address):

*Aittakatu 10 B 4,
33560 Tampere*